

Försvarsutskottets betänkande

1983/84: 15

om planering och anslag för delar av totalförsvaret (prop. 1983/84: 100 bil. 6)

I betänkandet behandlas förslag som regeringen – efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Anders Thunborg – har förelagt riksdagen i proposition 1983/84: 100 bilaga 6 (försvarsdepartementet), i det följande kallad budgetpropositionen.

I betänkandet behandlas också 30 motionsyrkanden. Motionerna är väckta under den allmänna motionstiden i januari 1984. En sammanställning av motionsyrkandena finns i bilaga 1. Där framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

Sammanfattning

Betänkandet gäller i huvudsak planering och anslag för civilförsvaret, det ekonomiska försvaret (utom energiområdet) och övrigt totalförsvaret. Beträffande det militära försvaret behandlas vissa organisations- och anslagsfrågor samt vissa frågor om värnpliktsutbildning m. m. som inte har omedelbart samband med de förslag som regeringen sedermera har lämnat i proposition 1983/84: 112. Dessa förslag kommer utskottet att behandla i ett senare betänkande.

Utskottet tillstyrker att Allmänna bevakningsaktiebolaget (ABAB) får behålla en viss särställning när det gäller bevakning av totalförsvarets anläggningar. I enlighet med regeringens förslag skall detta gälla hela landet men begränsas till högviktiga skyddsobjekt. Företrädarna för moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet reserverar sig för att ABAB:s särställning skall slopas helt.

Beträffande värnpliktsutbildningen tillstyrker utskottet att tiden för grundutbildning förlängs för vissa kategorier värnpliktiga vid kustartilleriet samt att man nu permanentar ett nytt utbildningssystem för flottan. Systemet innebär att de värnpliktiga rycker in direkt till fartygsförbanden för sin grundutbildning. Det tillämpas sedan några år försöksvis och medför bl. a. att försvarsmakten kan avstå etablissementet Sparre i Karlskrona till andra statliga och kommunala ändamål.

Regeringens förslag om riktlinjer för det militära försvarets provningsverksamhet och om förbättrade värnpliktsförmåner tillstyrks. Om riksdagen följer utskottet får värnpliktiga under grundutbildning höjd dagessättning med 1 kr. till lägst 23 kr. Lägsta dagpenning vid repetitionsutbildning blir 55 kr.

I fråga om civilförsvaret föreslår regeringen att den besparing nästa budgetår med 20 milj. kr. som riksdagen godtog hösten 1983 skall gälla också återstående budgetår i den femåriga planeringsperioden. Mot den bakgrunden räknar försvarsministern med att hela civilbefolkningens behov av skyddsmasker och barnskydd inte kan vara tillgodosett vid utgången av budgetåret 1992/93, som beslutades år 1982, utan först 3–4 år senare. Utskottet – som har funnit flera faktorer som talar för att behoven kan täckas tidigare än försvarsministern förutsätter – anser enhälligt att riksdagen inte nu bör godkänna en sådan försening. Den bör i stället uppdra åt regeringen att redovisa en plan för behovstäckningen. Utskottet föreslår också ett uttalande att planeringen bör inriktas mot att snarast skapa balans mellan skydd för vuxna och skydd för barn.

Enligt 1982 års försvarsbeslut bör det vara möjligt att hårdare styra skyddsrummbyggnandet till riskområden. Detta går dock inte att genomföra konsekvent förrän kommunerna har upprättat s. k. skyddsplaner. Utskottet godtar regeringens förslag att man med hänsyn till den nuvarande ekonomiska situationen inte beställer några nya skyddsrum i småhusområden under budgetåret 1984/85.

Utskottet tillstyrker bifall till regeringens förslag om riktlinjer för den ekonomiska försvarets utveckling och biträder likaså regeringens förslag i alla anslagsfrågor som behandlas i betänkandet.

Under olika punkter i betänkandet förekommer beträffande vissa delfrågor motionsyrkanden som utskottet föreslår riksdagen att avslå. Reservationer och särskilda yttranden redovisas i innehållsförteckningen.

1 Försvarsdepartementet m. m.

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 7–10) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel för försvarsdepartementet m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
A 1. Försvarsdepartementet (s. 7)	förslagsanslag	27 300 000
A 2. Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret (s. 8–9)	bemyndigande (garanti för banklån till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum)	6 500 000
	förslagsanslag	6 870 000
A 3. Kommittéer m. m. (s. 9)	reservationsanslag	8 600 000
A 4. Extra utgifter (s. 10)	reservationsanslag	535 000

Utskottet

Enligt riksdagens beslut vid riksmötet 1981/82 räknas kostnaderna för försvarsdepartementet m. m. fr. o. m. budgetåret 1983/84 inte in i utgiftsramen för det militära försvaret. De anslag som behandlas under denna punkt ligger alltså utanför utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret.

Utskottet har inte något att invända mot regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Försvarsdepartementet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 27 300 000 kr.,
2. beträffande *Vissa nämnder m. m. inom totalförsvaret*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta att en statlig garanti om 6 500 000 kr. får ställas som säkerhet för ett banklån till Stiftelsen Gällöfsta kurscentrum,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 6 870 000 kr.,
3. att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 8 600 000 kr.,
4. att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 535 000 kr.

2 Strukturförändringar och samordning

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 15–17) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om arbetet med strukturförändringar och samordning inom försvaret och mellan försvaret och andra delar av den offentliga verksamheten.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet redovisar arbetsläget för kvarstående delar av det översynsprojekt som har påbörjats i syfte att kartlägga besparingar som är möjliga genom samverkan mellan försvaret och övriga samhällssektorer (jfr prop. 1981/82: 100 bil. 7). En motsvarande redogörelse lämnades i 1983 års budgetproposition (prop. 1983/84: 100 bil. 6). Följande projekt behandlas:

- Försvarsmaktens transportflyg
- Flygplan för havsövervakning
- Samordning mellan kommuner och fredsförband
- Totalförsvarets ledning
- Utredningen om försvarets gemensamma myndigheter (Hpg 5-kommittén)
- Försvarets datacentral.

Utskottet

Försvarsministern tar i sin redogörelse bl. a. upp ett förslag av den s. k. Hpg 5-kommittén att lägga ned försvarets datacentral. Han förklarar sig inte vara beredd att nu förorda en sådan nedläggning utan anser liksom praktiskt taget alla remissinstanser, som har yttrat sig över förslaget, att det behövs ett vidgat beslutsunderlag. Arbetet med att ta fram ett sådant underlag kommer, anför han, att genomföras främst som ett led i utvecklingen av försvarets informationssystem.

Utskottet har ingen erinran mot vad försvarsministern anfört om arbetet med strukturförändringar och samordning inom försvaret och mellan försvaret och andra delar av den offentliga verksamheten. Utvecklingen av informationssystem kommer utskottet att behandla under punkt 6 i det följande.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om strukturförändringar och samordning inom försvaret och mellan försvaret och andra delar av den offentliga verksamheten.

3 Bevakningen av totalförvarsobjekt

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 18–25) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för bevakningen av totalförvarsobjekt som föredragande statsrådet har förordat.

Bakgrund

I syfte att effektivisera bevakningen av militära anläggningar och andra objekt som är viktiga från totalförvarssynpunkt inrättades år 1964 enligt riksdagsbeslut samma år (prop. 1964: 108, SU 121, rskr 261) ett särskilt statligt bevakningsbolag, Allmänna bevakningsaktiebolaget (ABAB). Nu gällande föreskrifter rörande utnyttjande av bolagets tjänster finns i förordningen (1975: 874) om anordnande av bevakning. Där föreskrivs att vissa uppräknade ställiga myndigheter skall anlita ABAB för bevakning av lokaler, förvaringsutrymmen och andra anläggningar som är betydelsefulla från totalförvarssynpunkt, s. k. skyddsföremål. Föreskrifterna gäller skyddsföremål som finns inom vissa i förordningen namngivna större kommuner i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Värmlands län. Av de viktiga totalförvarsmyndigheterna är det bara luftfartsverket som inte omlfattas av bestämmelserna. I förordningen föreskrivs vidare att berörda myndigheter skall anlita televerket för installation och underhåll av bevakningsanord-

ningar i angivna skyddsföremål. Dessa uppgifter fullgörs numera av det statliga Tele Larm AB.

I betänkandet (SOU 1978: 48) Konkurrens på lika villkor föreslog monopolutredningen att ABAB:s och televerkets särställning borde upphävas. Som främsta skäl för förslaget angav utredningen att myndigheternas eget ansvar för bevakningens effektivitet hade ökat sedan ABAB:s särställning infördes. Dessutom hade kontrollen över bevakningsföretagen skärpts genom att krav på auktorisation införts genom lagen (1974: 191) om bevakningsföretag. Ett problem med en sådan ordning bedömdes ligga i de höga lönekostnader som ABAB har jämfört med branschen i övrigt. ABAB:s väktare har nämligen anställningsvillkor som tjänsteman medan villkoren för väktare i övriga bevakningsföretag är reglerade av avtal inom LO-området. Om ABAB:s särställning skulle avskaffas bedömdes det därför inte vara sannolikt att ABAB-gruppen skulle klara konkurrensen med den marknadsdominerande Securitasgruppen. För att förhindra ett privat monopol på bevakningsområdet föreslog utredningen att ABAB skulle tillföras ett kapitaltillskott.

På grundval av monopolutredningens betänkande lämnades proposition 1978/79: 134 om behandlingen av gällande särställningar för vissa företag och myndigheter vid leveranser till staten m. m. I propositionen föreslogs bl. a. att man skulle undersöka om det var möjligt att begränsa särställningen för ABAB och televerket till att endast omfatta bevakningsobjekt med hög prioritet från skyddssynpunkt.

Vid finansutskottets behandling av propositionen (FiU 1979/80: 6) reserverade sig de socialdemokratiska ledamöterna och uttalade att det inte fanns något behov av den föreslagna översynen (s. 14). Ett av de utmärkande dragen för bevakningsmarknaden var, enligt reservanterna, risken för att den privata Securitasgruppen skulle få ett totalt monopol. Denna risk måste bedömas som särskilt allvarlig med tanke på de känsliga uppgifter som handhas av bevakningsföretagen. Det faktum att ABAB:s personal har förmånligare anställningsvillkor än vad fallet är i de privata bevakningsföretagen och att ABAB dessutom uppvisar en högre standard än konkurrenterna i fråga om personalkontroll, utbildning och personalkvalitet ansåg reservanterna inte böra få utgöra motiv för att privata bevakningsföretag skall tillåtas konkurrera ut ABAB genom lägre priser.

Riksdagen beslöt i enlighet med förslaget i propositionen (FiU 1979/80: 6, rskr 45). Regeringen uppdrog därefter åt överbefälhavaren att i samråd med rikspolisstyrelsen undersöka om det skulle vara möjligt att från skyddssynpunkt gradera skyddsföremålen på ett sådant sätt att särställningen för ABAB och televerket begränsades till vissa skyddsföremål.

Överbefälhavaren har numera för regeringen redovisat resultatet av sin undersökning. Med utgångspunkt i gällande indelning av skyddsföremålen i högviktiga (klass A), viktiga (klass B) och övriga (oklassificerade) förordar han att endast ABAB skall anlitas om bevakningen avser högviktiga

skyddsföremål. Denna särställning för ABAB bör enligt överbefälhavaren gälla hela landet.

Överbefälhavarens förslag i övrigt och remissvaren över detta framgår av redogörelsen i propositionen (s. 20–24).

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet föreslår att särställningen för ABAB behålls men begränsas till bevakning av högviktiga skyddsföremål. Han anser vidare att nuvarande geografiska inskränkning inte är motiverad och att särställningen bör, som överbefälhavaren förordar, omfatta hela landet och alla statliga myndigheter. Försvarsministern uttalar förståelse för de svårigheter som kan uppstå såväl för de företag som i dag svarar för bevakningen av högviktiga skyddsföremål utanför monopolområdet som för ABAB, som förlorar sin särställning när det gäller bevakningen av vissa objekt. Han anser att det behövs en övergångstid av fyra år för att avveckla de kontrakt som har tecknats med stöd av nu gällande regler. Han pekar i sammanhanget också på att en myndighet, som finner att det skulle vålla väsentliga olägenheter att byta bevakningsföretag, alltid kan ansöka om dispens hos regeringen.

Vidare föreslår försvarsministern att Tele Larm AB:s särställning skall slopas.

Motionerna

1983/84: 1087 av Björn Molin m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen med avslag på regeringens hemställan i proposition 1983/84: 100 under försvarsdepartementets bilaga punkt 4.7 ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ABAB:s monopolställning.

1983/84: 1566 av Per Petersson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett slopande av ABAB:s särställning i fråga om bevakning av totalförsvarsobjekt.

Utskottet

Regeringens förslag innebär att ABAB:s särställning i framtiden begränsas till att endast gälla bevakningen av högviktiga skyddsföremål. Samtidigt föreslås dess särställning utvidgas till att gälla hela landet och alla statliga myndigheter.

I motion 1087 (fp) anförts att det bör introduceras ett moment av konkurrens inom bevakningsområdet, bl. a. för att minska statens kostnader för bevakning. Motionärerna hänvisar till de förslag i samma riktning som lades fram av monopolutredningen.

Även enligt motion 1566 (m) bör ABAB:s särställning slopas. Om det finns synnerliga skäl att behålla den för vissa få anläggningar, bör enligt motionärerna detta kunna särskilt motiveras och kretsen av anbudsgivare begränsas. Lagen om bevakningsföretag (1974: 191) åberopas som stöd för statlig insyn och kontroll. Skulle så anses nödvändigt kan lagen skärpas, uttalar motionärerna.

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av att man effektivt kan bevaka objekt som är särskilt viktiga från totalförvarssynpunkt. Det är av vitalt intresse att hindra att anläggningar av detta slag utsätts för spionage eller blir föremål för sabotage. Detta gäller främst s. k. högviktiga skyddsobjekt.

Utskottet bedömer att de i propositionen angivna riktlinjerna bäst motsvarar den betydelse som utskottet tillmäter bevakningen av de högviktiga skyddsobjekten. Det är betydelsefullt att staten genom den föreslagna ordningen garanteras en god insyn i hur denna känsliga och grannliga bevakningsverksamhet organiseras och bedrivs. Utskottet anser inte att – som anförs i motion 1566 – den särskilda lagstiftningen för bevakningsföretag ger lika god garanti i detta hänseende, även om icke-statliga bevakningsbolag i och för sig kan göra ett mycket gott bevakningsarbete. Det bör också framhållas att ett slopande av ABAB:s särställning inte heller torde medföra den förbilligande konkurrenssituation på området som eftersträvas i motion 1087. Skulle ABAB:s särställning slopas kan man i stället befara en utveckling mot en monopolställning för något av de andra bevakningsföretagen.

Riksdagen bör enligt utskottets mening godkänna de riktlinjer för bevakning av totalförvarsobjekt som försvarsministern förordar och därmed avslå motionerna 1087 och 1566.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med avslag på motionerna 1983/84: 1087 och 1983/84: 1566 godkänner de riktlinjer för bevakningen av totalförvarsobjekt som föredragande statsrådet har förordat.

res. 1 (m, c, fp)

4 Verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 30–33) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83.

Utskottet

I propositionen lämnas en sammanfattande redogörelse för verksamheten inom försvarsmakten. Redogörelsen grundas i huvudsak på preliminär

ra redovisningar i anslagsframställningarna för budgetåret 1984/85 från myndigheter med produktionsansvar samt på överbefälhavarens redogörelse för tillståndet inom försvarsmakten i programplanen för det militära försvaret för perioden 1984/85–1988/89.

Beträffande det ekonomiska utfallet anges utgiftsramen till 19 068,3 milj. kr. i medelprisläget för budgetåret 1982/83. Efter korrigeringsramen med vissa poster och en jämförelse med de faktiska utgifterna under budgetåret konstateras i budgetpropositionen att utgifterna var 7 milj. kr. större än utgiftsramen.

Utskottet har observerat att en av de redovisade korrigeringsposterna – avseende vissa kostnader för ubåtsbärgning, 1 414 000 kr. – har avräknats redan budgetåret 1981/82 och av misstag tagits upp även budgetåret 1982/83. Med hänsyn till detta var utgifterna i stället 8,4 milj. kr. större än utgiftsramen. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer regeringen att beakta detta överutnyttjande i samband med prisregleringen för budgetåret 1983/84.

Utskottet har i övrigt inte något att erinra med anledning av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1982/83 och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

5 Verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1983/84

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 34–35) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret under budgetåret 1983/84.

Utskottet

Verksamheten under budgetåret 1983/84 bedrivs enligt de riktlinjer som finns angivna i proposition 1982/83: 100 bilaga 6 (FöU 9, rskr 271) samt i regleringsbrev för budgetåret.

Föredragande statsrådet anmäler att den ekonomiska situationen gör det nödvändigt att sänka ambitionerna i förhållande till föregående års plan inom de flesta verksamhetsområdena för att givna ekonomiska ramar inte skall överskridas.

Utskottet har inte något att erinra med anledning av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom det militära försvaret 1983/84 och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

6 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m.

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 36–48)

1. föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941: 967),

2. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om det militära försvarets ekonomiska situation, besparingar i fredsorganisationen, utveckling av informationssystem, värnpliktsutbildning och frivilliga försvarsorganisationer.

Föredragande statsrådet

1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82: 102 bil. 2, FöU 18, rskr 374) med den inriktning som statsmakterna gav beslutet under våren 1983 (prop. 1982/83: 100 bil. 6, FöU 9, rskr 271) ligger till grund för det militära försvarets utveckling. Den programplan för perioden 1984/85–1988/89 som överbefälhavaren har lämnat hösten 1983 är den första som baserar sig på denna inriktning. På grund av problem för försvarets ekonomi har överbefälhavaren sett sig nödsakad att anmäla ett betydande behov av omplanering i förhållande till det underlag som låg till grund för 1982 års försvarsbeslut.

Föredragande statsrådet anmäler att försvarsmaktens ekonomiska problem har ansetts vara av en sådan omfattning och konsekvenserna av möjliga åtgärder så stora att regeringen bedömt det som nödvändigt att grundligt utreda den uppkomna situationen och tänkbara handlingsmöjligheter, innan beslut fattas om det militära försvarets fortsatta utveckling. Enligt försvarsministern är det också önskvärt att dessa beslut kan tas i största möjliga enighet mellan de politiska partierna i riksdagen. Han har därför inbjudit företrädare för de partier som är representerade i försvarsutskottet till överläggningar om den ekonomiska situationen inom det militära försvaret.

Försvarsministern avser att tidigt under år 1984 föreslå regeringen att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för att överväga och lämna förslag om säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets fortsatta utveckling m. m. efter år 1987.

Försvarsministern behandlar också vissa frågor med anknytning till besparingar inom fredsorganisationen. Han gör inledningsvis en analys av de mål för personalminskningarna inom huvudprogrammet Gemensamma myndigheter m. m. som fastställdes i 1982 års totalförvarsbeslut. När det gäller utvecklingen av fredsorganisationen hänvisar han till ett förslag till förändringar av värnpliktsutbildningen inom marinen som utskottet behandlar i det följande. I samband med att det nya systemet införs kan, anför han, etablissementet Sparre i Karlskrona överlämnas till byggnadsstyrelsen under budgetåret 1984/85, eftersom det inte längre be-

hövs för försvaret. Han redovisar också de åtgärder som vidtagits och övervägs beträffande Rommehedslägre (jfr FöU 1974: 27, rskr 308).

Beträffande utveckling av informationssystem redogör föredragande statsrådet för beslutade åtgärder m. m. Enligt hans mening bör det tas fram en plan för den administrativa databehandlingen inom försvaret. Dessutom kan vissa myndigheters uppgifter inom ADB-området behöva förändras. Försvarsministern räknar med att förslag skall kunna föreläggas riksdagen senast i 1986 års budgetproposition.

När det gäller värnpliktsutbildning m. m. föreslår försvarsministern bl. a. att ett ändrat system för värnpliktsutbildningen inom flottan skall fastställas och grundutbildningstiden för vissa värnpliktiga inom kustartilleriet förlängas. Sistnämnda åtgärd gör det nödvändigt att ändra värnpliktslagen (1941:967). Regeringens förslag till en sådan ändring redovisas i en bilaga till budgetpropositionen (bilaga 6.1). Försvarsministern uppger vidare om att försök med uppdelad krigsförbandsövning (prop. 1983/84: 59, FöU 10, rskr 119) har påbörjats. Den av riksdagen beslutade utbildningen av värnpliktiga i bevaknings- och depåtjänst (prop. 1981/82: 100, FöU 18, rskr 374) genomförs i full utsträckning fr. o. m. utbildningsåret 1984/85. Han tar också upp de värnpliktigas veckoutbildningstid och deras möjlighet att påverka sin utbildningssituation. Vidare redogör han för handläggningen av ärenden rörande vissa värnpliktiga som vägrar fullgöra sin värnplikt och de ändrade föreskrifter på området som övervägs. Försöksverksamheten med frivillig musikpluton berörs också liksom värnpliktsutbildningskommitténs (Fö 1983: 01) arbete.

Slutligen framhåller försvarsministern den stora betydelse som de frivilliga försvarsorganisationerna har för vårt totalförsvar. Det är därför, framhåller han, väsentligt att deras verksamhet stöds och underlättas. Han anmäler att en särskild kommitté har tillkallats med uppgift att utreda frågan om förmåner m. m. vid frivillig försvarsverksamhet (Fö 1982: 08). Kommittén beräknas avsluta sitt arbete under år 1984.

Motioner

Beträffande det militära försvarets ekonomiska situation m. m. behandlar utskottet följande motioner.

1983/84: 576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande I att riksdagen beslutar

a) att uttala att en större vikt i fortsättningen skall ägnas åt sårbarhet i samhället vid det svenska totalförsvarets planering,

b) att hos regeringen hemställa om att direktiven till nästa försvarsutredning utformas i enlighet därmed.

1983/84: 2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkande I att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts med anledning av direktiv till 1984 års försvarskommitté.

Beträffande värnpliktsutbildning m. m. behandlar utskottet följande motioner.

1983/84: 489 av Oswald Söderqvist (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att motverka militaristiska tendenser, som de i motionen angivna, vid svenska militära förband och skolor.

1983/84: 770 av Göthe Knutson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av försvarsupplysning och att sådana åtgärder vidtas att varje värnpliktig under sin grundutbildning får en fullgod försvarsinformation omfattande minst 15 timmar samt att rimlig tid för försvarsupplysning anslås även under repetitionsövningar.

1983/84: 1180 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att lösa problemen med barnomsorg vid inkallelse till militärtjänst.

1983/84: 1559 av Karin Ahrland (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen begär sådana regler i fråga om övningar inom försvarsmakten och civilförsvaret att bättre hänsyn än i dag kan tas till föräldrars barnomsorg.

1983/84: 1560 av Jan Bergqvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att öka informationen om FN och FN-frågor inom utbildningen i försvaret.

1983/84: 2206 av Kerstin Ekman (fp) och Karin Ahrland (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om civila kunskaper som grund till värnpliktsutbildningen.

Beträffande frivilliga försvarsorganisationer behandlar utskottet motion 1983/84: 971 av Per Petersson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 8 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frivilliga försvarsorganisationer.

Utskottet

Det militära försvarets ekonomiska situation m. m.

Regeringen har numera i proposition 1983/84: 112 lämnat förslag till hantering av den uppkomna ekonomiska situationen och till planering för det militära försvarets fortsatta utveckling. Utskottet kommer senare att ta ställning till dessa förslag.

I budgetpropositionen (s. 40) aviseras att en ny försvarskommitté kommer att tillkallas tidigt under år 1984. Med anknytning härtill behandlar utskottet nu två motionsyrkanden som syftar till att riksdagen skall påverka innehålllet i kommitténs direktiv.

Vänsterpartiet kommunisterna uttalar i motion 576 att den första försvarslinjen för ett nationellt, självständigt neutralitetsförsvar måste skapas ute i samhället. "Den centralisering och utslagning av viktiga samhällsfunktioner, som nu sker på marknadskrafternas villkor, måste motarbetas genom aktiva åtgärder av statsmakterna, regering och riksdag." Vpk upp-repar ett tidigare framfört förslag att en ny försvarskommitté bör få direktiv som på ett mycket mer bestämt sätt än tidigare riktar in verksamheten inom totalförsvaret mot att minska sårbarheten, överföra resurser från militär till civil sektor och därigenom stärka Sveriges motståndskraft vid kriser och krig.

I motion 209 från centerpartiet redogör motionärerna för viktiga delar av den svenska säkerhetspolitiken. Beträffande direktiv till försvarskommittén framhålls som angeläget att sårbarhetsaspekterna blir beaktade.

Regeringen har den 15 mars 1984 beslutat om direktiv till en ny försvarskommitté. Direktiven fogas som bilaga 2 till detta betänkande.

Det militära försvaret skall vara krigsavhållande. Försvar mot invasion är dess främsta uppgift. Liksom i samband med 1982 års försvarsbeslut (FöU 1981/82: 18 s. 13) anser *utskottet* att en inriktning av Sveriges försvar enligt önskemålen från vänsterpartiet kommunisterna inte skulle stämma överens med de krav som vår säkerhetspolitik ställer.

Beträffande samhällets sårbarhet och motståndskraften inom de civila delarna av totalförsvaret konstaterar utskottet att regeringens direktiv bl. a. behandlar totalförsvarets civila delar och särskilt tar upp olika slag av sårbarhet i det svenska samhället. Enligt direktiven avses försvarskommittén inom vissa angivna områden föreslå ambitionsnivåer beträffande den säkerhet som bör eftersträvas för att verksamheten i erforderlig grad skall kunna fullföljas under kriser och i krig. Kommittén kommer senare att tillföras underlag för detta arbete, bl. a. resultat av nu pågående studier.

Enligt utskottets mening är sårbarhetsfrågor väl beaktade i försvarskommitténs direktiv. Kommittén torde också vara oförhindrad att i sitt arbete ta upp andra former av sårbarhet i samhället. Mot denna bakgrund anser utskottet att nu ifrågavarande motionsyrkanden är tillgodosedda och därför inte bör bifallas.

Besparingar i fredsorganisationen

Försvarsministern erinrar om att de femåriga mål som sattes upp i 1982 års försvarsbeslut för huvudprogrammet Gemensamma myndigheter m. m. enligt budgetpropositionen 1983 borde ses som uttalanden om vilka faktiska besparingar och personalminskningar som skulle genomföras under innevarande försvarsbeslutsperiod. De tioåriga målen borde ses som uttalanden om vilka planeringsförutsättningar som skulle användas vid den årliga planeringen.

Dessa mål bör enligt försvarsministerns mening inte uttryckas i form av personalminskningar utan som ett högsta antal personår som resp. myndig-

het får utnyttja under angivet budgetår. I propositionen anger han de mål för budgetåret 1986/87 och den inriktning för budgetåret 1991/92 som med denna utgångpunkt bör ligga till grund för den fortsatta planeringen vid myndigheter inom huvudprogrammet Gemensamma myndigheter m. m.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern har anfört om mål och inriktning för personalvolymens utveckling vid vissa myndigheter. Utskottet kommer att behandla avvecklingen av etablissemnet Sparre i det följande och Rommehedsläget i ett senare betänkande.

Utvecklingen av informationssystem

Det finns f. n. ett stort antal administrativa informationssystem inom försvarsmakten. För budgetåret 1984/85 har försvarsmaktens myndigheter redovisat behov av sammanlagt ca 203 milj. kr. för ett femtiotal ADB-system i drift och ett trettiotal systemutvecklingsprojekt m. m.

I mars 1982 har regeringen beslutat att försvarets rationaliseringsinstituts (FRI) rapport Struktur 90 skall vara grund för utvecklingen av nya informationssystem och modernisering av äldre system inom försvaret. Rapporten, som innehåller förslag till den långsiktiga inriktningen av försvarets administrativa databehandling, syftar bl. a. till en utveckling mot lokala datorer och datasystem i såväl krig som fred.

I budgetpropositionen uppger försvarsministern att överbefälhavaren har fått regeringens uppdrag att utreda och komma med förslag rörande en rad frågor inom ADB-området. Resultatet av en del av dessa uppdrag har redovisats för regeringen medan utredningsarbetet i övrigt ännu pågår.

Enligt försvarsministerns mening bör tas fram en plan för den administrativa databehandlingen inom försvaret i sådan tid att ett förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen senast i 1986 års budgetproposition.

Utskottet anser att frågor som hänger samman med informationssystemen inom försvaret är viktiga. Utvecklingen på området går snabbt och det är nödvändigt att anpassa verksamheten så att nya tekniska möjligheter kan utnyttjas så ändamålsenligt och ekonomiskt som möjligt. Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om en plan för administrativ databehandling eller i övrigt rörande utvecklingen av informationssystem.

Värnpliktsutbildning m. m.

Som framgår av redogörelsen i det föregående har försvarsministern förordat viss ändring av värnpliktsutbildningssystemet inom flottan och en förlängning av grundutbildningstiden för vissa värnpliktiga inom kustartilleriet. Utskottet vill något uppehålla sig vid dessa båda frågor.

I samband med 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82: 102 bil. 2) uttalade dåvarande försvarsministern sitt stöd för en permanentning av ett nytt utbildningssystem för flottan, som försöksvis redan var i

tillämpning. Systemet innebär att de värnpliktiga rycker in direkt till utbildning vid fartygsförbanden i stället för att som tidigare få i huvudsak all rekrytutbildning vid Karlskrona örlogsskolor. I propositionen gjordes bedömningen att man genom en permanentning av detta försöksvis tillämpade utbildningssystem skulle både höja beredskapen och minska behovet av utbildningsanläggningar i land. Bl. a. ansågs det bli möjligt att avveckla etablissementet Sparre i Karlskrona. Riksdagen (FöU 1981/82: 18 s. 45, rskr 374) var emellertid inte beredd att utan ytterligare underlag godta att det nya utbildningssystemet infördes definitivt och förordade att försöken skulle utvärderas ytterligare.

Med anledning av riksdagens ställningstagande har försvarets rationaliseringsinstitut (FRI) på uppdrag av regeringen genomfört en utvärdering i enlighet med riksdagsbeslutet. FRI konstaterar vissa nackdelar med det nya systemet men finner dessa vara av begränsad omfattning och i flertalet fall av övergångskaraktär. FRI anser sammanfattningsvis att fördelarna med det nya utbildningssystemet klart överväger nackdelarna och föreslår att systemet med smärre ändringar blir permanent. Enligt FRI:s beräkningar medför ändringen en minskning av utbildningskostnaderna med ca 12 milj. kr. per budgetår. Försvarsministern förordar att utbildningssystemet tillämpas t. v.

Utskottet finner mot bakgrund av resultatet av FRI:s översyn nu anledning tillstyrka att det nya systemet för utbildningen vid flottan blir permanent. Beredskapsskäl och de besparingar som den nya ordningen beräknas medföra talar för detta. I likhet med försvarsministern förutsätter utskottet att det vidtas fortlöpande åtgärder för att eliminera de nackdelar som FRI har ansett vara förbundna med ändringen. En permanent tillämpning av det nya utbildningssystemet medför enligt försvarsministern konsekvenser för etablissementet Sparre i Karlskrona. Enligt vad utskottet har inhämtat behöver byggnadsstyrelsen ungefär halva etablissementet för bl. a. polis-hus medan kommunen önskar överta resterande del, främst för undervisningsändamål. Simhallen avses upprustas av kommunen varvid även marinens behov kan tillgodoses genom förhyrning. Något annat behov för marinens del av etablissementet Sparre finns det enligt uppgift inte. Utskottet har därför ingen erinran mot att etablissementet Sparre avvecklas som ett led i strävan att avstå från mark, byggnader och anläggningar som inte är oundgängligen nödvändiga för försvarsändamål.

I budgetpropositionen läggs också fram ett förslag till viss ändring i värnpliktslagen (bilaga 6.1). Förslaget innebär att grundutbildningstiden förlängs med minst 35 dagar för plutonsbefälsuttagna tekniker och stabstjänstvärnpliktiga vid kustartilleriet. Denna ändring motiveras bl. a. av de ökade krav som den tekniska utvecklingen har medfört. Värnpliktiga i bevaknings- och depåttjänst (kategori H) vid kustartilleriet avses också få förlängd tjänstgöring (minst 40 dagar). Bakom denna förlängning ligger behovet att ge dessa värnpliktiga en utökad befattningsutbildning för att

man i enlighet med 1982 års försvarsbeslut skall kunna krigsplacera dem i bevakningsförband.

Utskottet har ingen erinran mot de föreslagna ändringarna av värnpliktslagen. Den lag om ändring i värnpliktslagen som bör antas av riksdagen framgår av bilaga 3 till detta betänkande.

Utskottet har heller inte något att invända mot vad försvarsministern i övrigt har anfört om värnpliktsutbildning m. m.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också motionerna 489 (vpk), 770 (m), 1180 (vpk), 1559 (fp), 1560 (s) och 2206 (fp) som alla tar upp frågor med anknytning till de värnpliktigas utbildning.

Motion 489 (vpk) har som bakgrund vissa uppgifter om utbildningen vid jägarförband och andra förband av elitkaraktär som under hösten 1983 kom till allmänhetens kännedom. I de utbildningsmetoder som uppges ha använts vid dessa förband ser motionärerna yttringar av militarism, fascism och rasism. Om den elitbetonade utbildningen inte kan bedrivas utan sådana inslag bör den enligt motionen avbrytas och förband och skolor med sådan utbildning upplösas. Motionärerna anser det viktigt att de värderingar som alla grupper i samhället säger sig slå vakt om kommer till uttryck i den militära utbildningen. Regeringen bör enligt motionärerna av riksdagen åläggas att noggrant följa och kontrollera den fortsatta utvecklingen vid dessa förband.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att sådana värderingar som har en bred anslutning i vårt samhälle också präglar den militära utbildningen. De i motionen åsyftade händelserna granskas av såväl militära myndigheter som av justitieombudsmannen och riksåklagaren. Vid svar på en fråga i riksdagen som rörde i motionen aktualiserade förhållanden (fråga 1983/84: 55) har försvarsministern uttalat att om utredningarna bekräftar massmediernas beskrivning och visar att det har förekommit inslag i den militära utbildningen som står i strid med vårt samhälles grundläggande värderingar eller mot de internationella konventioner som vi förbundet oss att tillämpa kommer han att ta initiativ till åtgärder som behövs för att komma till rätta med detta. Mot denna bakgrund anser utskottet att riksdagen inte bör göra något uttalande enligt motionsförslaget.

I motion 2206 (fp) framhålls värdet av att i större utsträckning än som nu sker ta till vara den värnpliktiges civila utbildning och därigenom förkorta utbildningstiden. Motionärerna påminner bl. a. om en tidigare folkpartimotion angående förkortad utbildningstid för fiskare som krigsplaceras med uppgifter som är jämförbara med deras civila verksamhet (jfr FöU 1981/82: 8). Det bör enligt motionärernas mening utredas i vad mån civila kunskaper och civil utbildning bättre än i dag kan läggas till grund vid uttagning för värnpliktsutbildning.

Utskottet uttalade vid behandlingen av den nämnda motionen om förkortad utbildningstid för vissa värnpliktiga bl. a. (FöU 1981/82: 8 s. 3):

Motionärernas förslag synes innebära att de värnpliktigas yrkeserfarenhet skulle vara styrande för grundutbildningens längd. En sådan ordning är främmande för vårt nuvarande värnpliktssystem. Utskottet kan dock konstatera att de värnpliktigas utbildning och yrkeserfarenhet i viss utsträckning på annat sätt beaktas i samband med inskrivningen av de värnpliktiga. Strävan är att ta till vara den värnpliktiges förutsättningar i värnpliktsutbildningen. Yrkesinriktningen är emellertid långt ifrån alltid bestämd och definitiv redan före grundutbildningen.

Utskottet anförde vidare:

I och för sig kan man tänka sig ett system där man nära nog individuellt prövar hur lång tid en värnpliktig med hänsyn till sin utbildning och yrkesvana kan behöva för avsedd krigsuppgift. Utskottet bedömer att en sådan ordning skulle bli svår att rättvist administrera och dessutom ha så principiella aspekter att den måste behandlas i ett vidare sammanhang än som nu är möjligt.

Utskottet finner inte skäl att frångå sin tidigare uppfattning i denna fråga. De frågeställningar som tas upp i motionen avses bli behandlade av den nu arbetande värnpliktsutbildningskommittén (Fö 1983:01) och torde därmed få sådan belysning i ett större sammanhang som utskottet bedömde vara nödvändig. Motionen bör inte bifallas.

Motionerna 770 (m) och 1560 (s) handlar båda om informationen till de värnpliktiga under värnpliktsutbildningen.

I motion 770 (m) framhålls att den starka försvarsvilja som finns hos en överväldigande del av såväl de värnpliktiga som den svenska allmänheten måste befastas och om möjligt ytterligare förstärkas genom kontinuerlig försvarsupplysning. Detta anser motionärerna inte var minst viktigt när det gäller de värnpliktiga under utbildning. Motionärerna erinrar om att det i försvarsmaktens utbildningsföreskrifter anges att varje värnpliktig under sin grundutbildning skall få ca 15 timmars försvarsupplysning. Motionärerna konstaterar vissa brister i fråga om försvarsupplysningen vid en del förband. Detta anser de vara oacceptabelt. Den värnpliktige skall, menar de, ha rätt till försvarsupplysning under minst 15 timmar under sin grundutbildning. Denna upplysning bör ges innehåll och utformning som i stort följer anvisningarna i den s. k. försvarshandboken. Även under repetitionsutbildning måste, anser motionärerna, rimlig tid anslås till försvarsutbildning.

Motion 1560 (s) gäller förbättrad information om FN-frågor till de värnpliktiga under deras militära utbildning. Motionärerna anser sig på grundval av erfarenheter som Svenska FN-förbundet redovisat ha belägg för att kunskaperna på området är ytterst bristfälliga även efter en genomgången allmänmilitär utbildning. Det finns därför enligt motionärerna goda skäl att medvetet förstärka informationen om FN under värnpliktsutbildningen. En utökad FN-information kan, anser motionärerna, kombineras med

undervisning och debatt om svenskt bistånd till uppbyggnadsarbetet i tredje världens kris- och krigsdrabbade länder och direkt hjälpverksamhet av den typ som Röda korset, Rädda barnen och andra folkrörelser bedriver.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att statsmakterna behandlade informationen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret i samband med 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82: 102 bil. 1 s. 42–44, FöU 18 s. 22–23, rskr 374). Härvid uttalade dåvarande försvarsministern bl. a.:

I planerna för grundutbildningen och repetitionsutbildningen av värnpliktiga har avsatts tid för försvarsupplysning. Resultatet växlar emellertid beroende på befålets förmåga att informera om och diskutera frågor rörande säkerhetspolitik och totalförsvaret. Detta ställer enligt försvarskommitténs mening särskilda krav på utbildningen av det truppbefäl som har daglig kontakt med de värnpliktiga. Den nya befälsordning (NBO) som nu är under införande kommer enligt min bedömning att ge befålet bättre kunskap och förmåga även inom de områden som berörs här. Jag kommer vidare att vidta åtgärder beträffande utbildningen inom civilförsvaret och av vapenfria tjänstepliktiga.

Gällande bestämmelser om försvarsupplysning (FFS 1983: 35) anger att för teoretisk försvarsupplysning under grundutbildning avdelas mellan 12 och 35 timmar beroende på värnpliktskategori. Under repetitionsutbildning skall anordnas försvarsupplysning under 2 timmar. Viktiga informationsbehov anges även kunna tillgodoses vid diskussioner mellan befäl och värnpliktiga under raster och under övningar samt i anslutning till annan utbildning. Även kompanichefens och/eller plutonchefens timme avses kunna utnyttjas för försvarsinformation. Föreskrifterna innehåller vidare bl. a. anvisningar om utbildningens innehåll och lämpliga utbildningsmedel. Som grundläggande ämnesområden anges säkerhetspolitiken och totalförsvaret.

Den kritik som framförs i motion 770 (m) innebär främst att långtifrån alla förband följer givna anvisningar utan i viss mån försummar försvarsupplysningen.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att försvarsupplysningen till de värnpliktiga under utbildning är viktig och bör genomföras på det sätt och i den omfattning som föreskrivs. Utskottet räknar med att utbildningsansvariga chefer delar denna syn och i den mån brister föreligger vidtar de förbättringar som behövs.

En väsentlig förutsättning för en effektiv försvarsupplysning är – som också framhölls i samband med 1982 års försvarsbeslut – tillgång på lämpliga informatörer, vilket i sin tur kräver en lämplig utbildning för uppgiften. Utskottet ser därför den utbildning i försvarsupplysning som har införts i utbildningen till yrkesofficer som viktig. De särskilda utbildningsinsatser som enligt vad utskottet har inhämtat har genomförts eller planeras för äldre yrkesofficerare är självfallet också betydelsefulla.

Den information om FN som tas upp i motion 1560 (s) anser utskottet vara en viktig del av den försvarsupplysning som skall lämnas till tjänstgörande värnpliktiga. Den hör enligt utskottets bedömning naturligt hemma i det sammanhanget, eftersom Sveriges deltagande i FN:s arbete för ökad internationell säkerhet är en betydelsefull del av vår säkerhetspolitik.

I anslutning till förslagen i motionerna 770 och 1560 vill utskottet framhålla att ungdomsskolan har ett ansvar för grundläggande information om FN liksom om vår säkerhetspolitik som helhet. Denna information är en grund att bygga vidare på inom värnpliktsutbildningen och annan utbildning inom totalförsvaret.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att grunden för en effektiv information under värnpliktsutbildningen om säkerhetspolitiken och totalförsvaret, innefattande också information om FN, finns lagd och att brister i genomförandet kan förväntas bli avhjälpna. Enligt utskottets mening finns inte tillräcklig anledning att riksdagen nu uttalar sig i dessa frågor.

I motionerna 1180 (vpk) och 1559 (fp) behandlas frågan om barnomsorgen vid inkallelser till utbildning och övningar inom försvaret.

I motion 1559 (fp) upprepas synpunkter och yrkanden från tidigare folkpartimotioner i ämnet (jfr FöU 1981/82: 18 s. 47 och FöU 1982/83: 9 s. 10). Motionärerna framhåller de särskilda svårigheter som möter föräldrar med hela eller huvuddelen av barnomsorgen. I sådana fall bör enligt deras mening anstånd kunna beviljas vid upprepade tillfällen om inte alternativ för barnomsorgen kan ordnas inför den aktuella utbildningen.

Motion 1180 (vpk) ansluter till de synpunkter och yrkanden som framförts från folkpartiets sida. Motionärerna betonar särskilt jämställdhetsaspekten på frågan. Samhället bör, framhåller de, leva upp till den uttalade målsättningen att båda föräldrarna skall ha lika ansvar för barnen. Svårigheten för ensamstående föräldrar att fullgöra en pliktjänstgöring berörs också av motionärerna.

När utskottet senast behandlade frågan om omsorgen av barn till föräldrar som kallas in till övningar inom försvaret (FöU 1982/83: 9 s. 10) betecknades frågan som viktig. Problemet hänger samman med männens ökade ansvar för barnomsorgen.

F. n. tillämpas enligt vad utskottet har inhämtat följande. I första hand försöker man erbjuda plats i den kommunala barnomsorgen till de barn för vilka den värnpliktige har vårdnadsansvar. Om erbjudandet inte antas förutsätts modern, om också hon är vårdnadshavare, ta ansvaret för barnomsorgen under den tid fadern fullgör sin värnplikt. Om denna möjlighet inte står till buds eller skulle medföra stora ekonomiska uppoffringar kan den värnpliktige beviljas anstånd.

Överbefälhavaren har, enligt vad utskottet inhämtat, i skrivelse till regeringen föreslagit att 4 kap. 8 § lagen om allmän försäkring – vari rätten till föräldrapenning vid tillfällig vård av barn regleras – skall utvidgas så att föräldrapenning också kan utgå vid ordinarie vårdares repetitionstjänstgö-

ring. Motioner med samma syfte har hänvisats till socialförsäkringsutskottet.

Utskottet har i och för sig ingen erinran mot den praxis för beviljande av anstånd som redovisats för utskottet. Det bör dock framhållas att många fall inte får en långsiktig lösning genom anstånd. En utvidgad tillämpning av sjukförsäkringslagen, på det sätt som överbefälhavaren har förordad, vore i sig värdefull men skulle inte lösa alla problem. Den skulle t. ex. sakna betydelse i de fall mannen ensam har vårdnaden. Utskottet utgår från att regeringen uppmärksam följer utvecklingen på området och söker finna vägar för problemets lösning.

Av det anförda framgår att utskottet inte tillstyrker att riksdagen nu uttalar sig i denna fråga.

Här bör erinras om att särskilda medel enligt budgetpropositionen (s. 56) avses avsättas till civilförvaltningens disposition som komplement till det generella dagpenningssystemet. Sådana medel kan bli av stor betydelse för att komma till rätta med ekonomiskt betingade problem angående barnomsorgen i samband med repetitionsutbildning för värnpliktiga.

Frivilliga försvarsorganisationer

Utskottet har i olika sammanhang framhållit att de frivilliga försvarsorganisationerna har stor betydelse för totalförsvaret. Det kom bl. a. till uttryck i 1982 års totalförvarsbeslut (FöU 1981/82: 18 s. 108). Denna inställning präglade också utskottets behandling av det statliga stödet till de frivilliga försvarsorganisationerna för innevarande budgetår (FöU 1982/83: 9 s. 46). Mot bakgrund av statsmakternas stora uppskattning av dessa organisationers verksamhet framhöll utskottet att stödet till organisationerna borde prioriteras högt och förordade att anslaget Frivilliga försvarsorganisationer m. m. under fjärde huvudtiteln borde föras upp med ett belopp som med 5 milj. kr. översteg regeringens förslag, dvs. med 69,3 milj. kr. I den mån anslaget trots ökningen visade sig vara otillräckligt borde regeringen i samband med prisregleringen medge överskridande av detta för angelägen verksamhet. Utskottet uttalade att dess uppfattning om det statliga stödet till frivilligorganisationerna under fjärde huvudtiteln också gällde statsbidrag som utgår från andra anslag, bl. a. från anslaget Totalförvarsverksamhet under tionde huvudtiteln. Vad utskottet hade anfört gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (FöU 1982/83: 9 s. 50, rskr 271).

I motion 971 (m) erinrar motionärerna om riksdagens positiva ställningstagande under föregående riksmöte rörande medel för stöd till frivilligorganisationerna. De anser sig kunna konstatera att de frivilliga försvarsorganisationerna – särskilt de som får stöd från anslag under tionde huvudtiteln – trots riksdagsbeslutet har otillräckliga medel för sin verksamhet. Motionärerna anser att det från beredskapssynpunkt är mycket angeläget att regeringen fullföljer riksdagsbeslutet.

Riksdagens uttalande under föregående riksmöte om det statliga stödet till frivilligorganisationer berörde uttryckligen flera departements verksamhetsområden. Uttalandet har enligt uppgift påverkat regeringens förslag till stöd för budgetåret 1984/85 under olika huvudtitlar. Stödet har genomgående räknats upp med 5%. *Utskottet* förutsätter att riksdagsbeslutet även i fortsättningen får betydelse för stödet till den för totalförsvaret betydelsefulla frivilligverksamheten. Något nytt uttalande av riksdagen i enlighet med motion 971 bedömer utskottet inte vara erforderligt.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande det *militära försvarets ekonomiska situation m. m.*
 - a. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
 - b. att riksdagen avslår motion 1983/84: 576, yrkande 1, om direktiven till en ny försvarskommitté, m. m.,
 - c. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2209, yrkande 1, om direktiven till en ny försvarskommitté.
2. beträffande *besparingar i fredsorganisationen* att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om huvudprogrammet Gemensamma myndigheter m. m. och etablissemnet Sparre.
3. beträffande *utveckling av informationssystem* att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.
4. beträffande *värnpliktsutbildning m. m.*
 - a. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört,
 - b. att riksdagen antar det i bilaga 3 till detta betänkande redovisade propositionsförslaget till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967),
 - c. att riksdagen avslår motion 1983/84: 489 om militaristiska tendenser.
 - d. att riksdagen avslår motion 1983/84: 770 om försvarsupplysningen under värnpliktsutbildning.
 - e. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1180 om problem med barnomsorg i samband med militärtjänst,
 - f. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1559 om problem med barnomsorg i samband med utbildning inom försvaret.
 - g. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1560 om ökad information om FN,
 - h. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2206 om civila kunskaper som grund till värnpliktsutbildningen.
5. beträffande *frivilliga försvarsorganisationer*
 - a. att riksdagen avslår motion 1983/84: 971, yrkande 8,
 - b. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

res. 2 (fp)

7 Riktlinjer för det militära försvarets provningsverksamhet

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 49–54) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för försvarets provningsverksamhet som föredragande statsrådet har förordat.

Bakgrund

Inom försvarsmakten finns resurser för forskning, försök och prov med materiel för militära ändamål vid försvarets materielverk (FMV), försvarets forskningsanstalt (FOA), fortifikationsförvaltningen (FortF) samt i mindre omfattning inom försvarsgrenarna. Resurserna är uppbyggda för olika primära ändamål.

Huvuddelen av FMV:s provningsresurser är samlade i en för verket gemensam provningsavdelning inom verkets huvudavdelning för flygmateriel. Resurserna är i huvudsak lokaliserade till Malmslätt, Karlsborg och Vidsel.

FOA bedriver forskning och provning vid försöksplatsen Grindsjön på Södertörn medan huvuddelen av verksamheten för FortF:s forskningsbyrå utförs vid försöksstationen i Märsta.

Viss provning för försvarsmakten genomförs även på andra orter, bl. a. vid skjutplatsen Torhamns udde utanför Karlskrona.

De totala kostnaderna för provningsverksamheten med angränsande forskning utgör ca 315 milj. kr. per budgetår. Verksamheten sysselsätter personal motsvarande ca 850 personår. Enligt nuvarande planering beräknas de totala provningskostnaderna successivt minska under 1980-talet och uppgå till knappt 300 milj. kr. under budgetåret 1991/92.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Gustafsson, i januari 1982 en särskild utredare för att utreda försvarets samlade behov av provningsresurser. Utredaren, som antog benämningen 1982 års militära provningsresursutredning (MPU 82), överlämnade i februari 1983 sitt betänkande (Ds Fö 1983:3) Militära provningsresurser. En kortfattad redogörelse för utredningens förslag och för remissyttranden över detta finns intagna i budgetpropositionen (s. 50–51).

Föredragande statsrådet

Försvarsministern anser i likhet med MPU 82 att det är nödvändigt att i största möjliga utsträckning ta till vara ytterligare möjligheter till besparingar inom försvarsmaktens provningsverksamhet, framför allt genom att så långt möjligt samordna provningsresurserna. Försvarsmakten bör inte bygga upp eller vidmakthålla särskilda resurser om provning kan utföras till lägre totalkostnad med utnyttjande av resurser utanför försvaret. Vid

en sådan avvägning finns dock, anför försvarsministern, ett antal starka förbehåll av politisk, militär och industriell karaktär.

Försvarsministern anser i likhet med MPU 82 att FMV:s provningsverksamhet även i fortsättningen skall ingå i verkets huvudavdelning för flygmateriel. Därigenom främjas samordningen av provningsresurserna mellan FMV, FOA och FortF. En sådan organisation anser han också ge de bästa förutsättningarna att förbättra den övergripande centrala samordningen av provningsresurserna inom FMV.

Försvarsministern avböjer ett förslag av MPU 82 att till FMV föra över den verksamhet som i dag bedrivs i Vidsel av Swedair AB. Han är i likhet med flertalet remissinstanser tveksam om en sådan överföring skulle medföra någon rationaliseringsvinst. Försvarsministern förordar att FMV får ytterligare pröva förutsättningarna för en av MPU 82 föreslagen överföring av delar av verksamheten vid FMV:s telelaboratorium i Malmslätt till intressenter utanför försvarsmakten. Telelaboratoriets uppgifter har, framhåller han, ändrats sedan utredningen lade fram sitt förslag.

Försvarsministern delar inte MPU 82:s uppfattning att FMV:s provningsverksamhet bör intäktsfinansieras. Han bedömer att en sådan ordning inte skulle ge några direkta kostnadsbesparingar. Enligt hans mening bör provningsverksamheten i stället styras av försvarets materielverk genom verkets programplan. Den externa uppdragsverksamheten bör dock enligt försvarsministerns uppfattning vara intäktsfinansierad.

Försvarsministern betonar att det på grundval av de principer som han har förordat bör ankomma på regeringen att besluta om organisation, dimensionering m. m. av provningsverksamheten. Vidare bör regeringen fastställa tidsplan för organisationsändringarna.

Försvarsministern bedömer att den av honom förordade inriktningen av organisationen kommer att ge en sammanlagd besparing på ca 125 milj. kr. under den närmaste tioårsperioden. Utredningen har räknat med en besparing om sammanlagt 130 milj. kr. under samma period om dess förslag skulle genomföras.

Motion

1983/84:2212 av Yvonne Sandberg-Fries (s) och Ralf Lindström (s) var yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande skjutplatsen vid Torhamns udde.

Utskottet

Utskottet bedömer att de riktlinjer för organiserandet av provningsresurserna inom försvarsmakten som föreslås i propositionen innebär ett rationellt utnyttjande av dessa resurser samtidigt som vissa besparingar blir möjliga. Riksdagen bör därför godta de riktlinjer för försvarets provningsverksamhet som förordas.

I motion 1983/84: 2212 (s) föreslås att man vid organisationens genomförande gör avsteg från MPU:s förslag att föra över den provningsverksamhet som FMV och marinen bedriver vid skjutplatsen Torhamns udde till ämbetsverkets provningsavdelning. I samband därmed bör enligt utredningen huvuddelen av den verksamhet som nu bedrivs vid nämnda skjutplats förläggas till Karlsborg. Detta bedöms medföra att åtta tjänster vid Sydkustens örlogsbas – dit verksamheten vid Torhamns udde f. n. är organisatoriskt knuten – kan dras in. I motionen hävdar motionärerna att den personal som tjänstgör vid skjutplatsen har full sysselsättning hela året. Skjutplatsen används, framhåller de, inte endast av FMV utan också av Blekinge kustartilleriförsvaret. Motionärerna uttalar att, eftersom provskjutningar (45 % av nuvarande skjutningar) även i fortsättningen avses äga rum vid Torhamns udde, måste 12–14 man jämte materiel flyttas från Karlsborg till Torhamn vid varje skjutövning. Enligt beräkningar som gjorts av Statsanställdas förbund, avdelning 2136, kommer därigenom varje skjutvecka i Torhamn att bli 31 700 kr. dyrare än f. n. Detta innebär en fördyring med ca 475 000 kr. per år, dvs. med sammanlagt 3 328 500 kr. fram till år 1992. Detta belopp bör, anför motionärerna, jämföras med den av utredningen beräknade besparingen om 2–3 milj. kr. fram till nämnda tidpunkt. Regeringens förslag ger enligt motionärerna så små besparingar, eventuellt t. o. m. ökade kostnader, att det inte bör genomföras med hänsyn till de regionalpolitiska nackdelar som uppstår om det genomförs.

Utskottet vill inledningsvis peka på att försvarsministern i likhet med MPU 82 anser att det bör ankomma på FMV att inom ramen för verkets personalminskningsmål väga behovet av personal för provning mot andra personalbehov inom verket och föreslå vilka olika åtgärder som skall vidtas för att skapa en så effektiv provningsorganisation som möjligt. Enligt vad utskottet har inhämtat genomför FMV f. n. en utredning om provningsbehoven m. m. som även inkluderar verksamheten vid Torhamns skjutplats. Resultatet av utredningen beräknas föreligga tidigast i slutet av år 1984. I avvaktan på detta avses den berörda personalen förbli knuten till Sydkustens örlogsbas med placering vid Torhamn. Utskottet räknar med att synpunkter av det slag som motionärerna framför kommer att beaktas i det pågående utredningsarbetet. Riksdagen bör inte uttala sig i denna fråga.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1983/84: 2212 om skjutplatsen Torhamns udde.
2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för det militära försvarets provningsverksamhet som föredragande statsrådet har förordat.

8 Värnpliktsförmåner

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 55–56) föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om ändring av familjebidragslagen (1978: 520),
2. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat om förmåner åt värnpliktiga.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern föreslår beträffande värnpliktiga under grundutbildning

- en höjning av dagersättningen från 22 kr. till 23 kr. per dag
- höjning av förplägnadsersättningen från 20 kr. till 25 kr. per dag
- höjning av det månatliga maximibeloppet för familjepening från 1 500 kr. till 1 560 kr. för hustru och från 750 till 780 kr. för barn.

Familjebidragslagen (1978: 520) berörs av den föreslagna förbättringen av familjepeningen. Ett förslag till ändring av familjebidragslagen har bifogats propositionen (bilaga 6.2).

Beträffande värnpliktiga under repetitionsutbildning förordar försvarsministern att den lägsta dagpenningen höjs från 40 kr. till 55 kr.

Försvarsministern pekar i det sammanhanget på att det generella dagpenningssystemet – även efter den förordade förbättringen – inte alltid erbjuder rimliga ekonomiska förhållanden för värnpliktiga och deras anhöriga i samband med en repetitionsutbildning. Han har därför avsatt medel till försvarets civilförvaltnings disposition för att användas till särskilda insatser för dessa värnpliktiga efter ansökan och prövning i varje särskilt fall.

De föreslagna förbättringarna av de värnpliktigas förmåner avses genomföras den 1 juli 1984. I tillämpliga delar gäller förändringarna av förmånerna också andra som uppbär ersättning enligt samma grunder som värnpliktiga.

Motion

1983/84: 1178 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en försöksverksamhet av i motionen angivet slag genomförs. lämpligen vid K 4 i Arvidsjaur, som bör ta sikte på att reformen skall kunna införas vid övriga förband och ge värnpliktiga möjlighet att överlåta fri värnpliktsresa till närmaste anhöriga.

Utskottet

Utskottet anser i likhet med försvarsministern att det är av väsentlig betydelse för såväl utbildningens resultat som för försvarsviljan i samhället

att de värnpliktiga och deras anhöriga kan erbjudas rimliga ekonomiska förhållanden under värnpliktstjänstgöringen. Mot denna bakgrund biträder utskottet de förbättringar av värnpliktsförmånerna som föreslås i budgetpropositionen. De föreslagna förbättringarna av familjepeningen förutsätter som framgår av redogörelsen i det föregående en ändring i familjebidragslagen (1978: 520). Förslag till sådan ändring finns intaget i bilaga 4 till detta betänkande.

Utskottet vill särskilt peka på att medel har avsatts till försvarets civilförvaltnings disposition för särskilda insatser som komplement till det generella dagpenningssystemet för värnpliktiga i samband med repetitionsutbildning. Åtgärderna finansieras från försvarsgrenarnas anslag till ledning och förbandsverksamhet. Medlens betydelse för att komma till rätta med vissa problem kring barnomsorgen i samband med repetitionsutbildning har utskottet behandlat tidigare i betänkandet.

De värnpliktigas reseförmåner är enligt utskottets uppfattning av mycket stor betydelse. De behandlades ingående i riksdagens senaste beslut rörande de värnpliktigas förmåner (prop. 1982/83: 115, FöU 11, rskr 291). Bl. a. fördubblades i det sammanhanget antalet fria ledighetsresor till en per vecka samtidigt som de s. k. vpl 10-resorna avskaffades. Slopandet av de sistnämnda resorna medförde försämringar av reseförmånerna för värnpliktiga under repetitionsutbildning och civill försvarspliktiga under utbildning. Enligt utskottet borde denna försämring rättas till. Berörda värnpliktiga m. fl. borde för varje hel tjänstgöringsperiod om 14 dagar på statens bekostnad få företa en resa i samband med tjänstefri dag till och från hemorten. Därvid skulle allmänt kommunikationsmedel få utnyttjas, dock inte flyg. Förbättringen borde enligt utskottets mening genomföras samtidigt med de åtgärder som föreslogs i propositionen, dvs. den 1 juli 1983. Det borde ankomma på regeringen att fatta erforderliga beslut och i efterhand redovisa dem för riksdagen. Försvarsministern upplyser att regeringen har beslutat om reseförmåner till värnpliktiga under repetitionsutbildning m. fl. i enlighet med riksdagens uttalande.

Utskottet vill i detta sammanhang behandla motion 1178 (fp) som också den berör de värnpliktigas reseförmåner. Motionären önskar att värnpliktiga vid Norrlands dragoner (K 4) i Arvidsjaur på försök får överlåta en eller två av sina fria hemresor till de närmast anhöriga. Därigenom skulle dessa kunna besöka den värnpliktige på förbandsorten och få en inblick i hans utbildningsmiljö. Ett liknande motionsyrkande avsågs av riksdagen under riksmötet 1979/80 (FöU 1979/80: 13 s. 38).

1982 års värnpliktsförmånskommitté förde också fram ett förslag att en eller två av den värnpliktiges ledighetsresor under tjänstgöringsperioden skulle kunna överlåtas till anhörig. Regeringen biträdde inte förslaget i den proposition 1982/83: 115 om förbättrade förmåner för värnpliktiga m. fl. som utarbetades på grundval av resultatet av värnpliktsförmånskommitténs arbete. Förslaget återkom i en motion (vpk) som väcktes med anled-

ning av propositionen. Riksdagen avtog motionsyrkandet och följde propositionen i denna del (FöU 1982/83: 11, rskr 291).

Utskottet anser att det kan medföra ökad förståelse för försvarsmaktens verksamhet och eventuellt ha vissa värnpliktssociala fördelar om värnpliktiga som fullgör grundutbildning långt från hemorten någon gång får besök i förbandsorten av sina anhöriga. Ett statligt stöd till resor i detta syfte – även som försöksverksamhet – behöver dock övervägas ytterligare. Konsekvenser av olika slag måste beaktas. Utskottet är inte berett att tillstyrka en försöksverksamhet eller att i övrigt föreslå att riksdagen uttalar sig i frågan.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om förmåner åt värnpliktiga m. fl.,
2. att riksdagen antar det i bilaga 4 till detta betänkande redovisade propositionsförslaget till lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520),
3. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1178 om viss försöksverksamhet.

res. 3 (fp)

9 Anslagsfrågor för det militära försvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 62–117) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag			Belopp (kr.)
F 1.	Försvarets civilförvaltning (s. 62–65)	förslagsanslag	102 870 000
F 2.	Försvarets sjukvårdsstyrelse (s. 65–68)	förslagsanslag	26 280 000
F 3.	Fortifikationsförvaltningen (s. 68–73)	förslagsanslag	159 850 000
F 4.	Försvarets materielverk (s. 73–78)	bemyndigande	700 000 000
F 5.	Gemensam försvarsforskning (s. 78–82)	förslagsanslag	568 150 000
F 6.	Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt (s. 82–84)	bemyndigande	10 000 000
F 7.	Försvarets radioanstalt (s. 84–85)	förslagsanslag	301 950 000
F 8.	Värnpliktsverket (s. 86–89)	förslagsanslag	16 600 000
F 9.	Försvarets rationaliseringsinstitut (s. 89–92)	förslagsanslag	182 000 000
F 10.	Försvårshögskolan (s. 92–94)	förslagsanslag	94 500 000
F 11.	Militärhögskolan (s. 94–97)	bemyndigande ¹	21 860 000
		förslagsanslag	2 895 000
		förslagsanslag	34 000 000

¹ Avser inrättande av en tjänst för generaldirektör.

Anslag		Belopp (kr.)
F 12.	Försvarets förvaltningsskola (s. 98–100)	förslagsanslag 9 760 000
F 13.	Försvarets läromedelscentral (s. 100–103)	förslagsanslag 1 001 000
F 14.	Krigsarkivet (s. 103–106)	förslagsanslag 6 105 000
F 15.	Statens försvarshistoriska museer (s. 106–109)	förslagsanslag 10 420 000
F 16.	Frivilliga försvarsorganisationer m. m. (s. 109–111)	förslagsanslag 72 800 000
F 17.	Försvarets datacentral (s. 111–115)	förslagsanslag 12 151 000
F 18.	Vissa nämnder m. m. inom det mili- tära försvaret (s. 115–117)	förslagsanslag 12 500 000

Utskottet

Utskottet kommer att ta ställning till de ekonomiska resurserna nästa budgetår för det militära försvaret i ett senare betänkande. Beträffande de medelsanvisningar m. m. som har föreslagits i budgetpropositionen tillstyrker utskottet att riksdagen bifaller regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Försvarets civilförvaltning* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 102 870 000 kr.,
2. att riksdagen till *Försvarets sjukvårdsstyrelse* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 26 280 000 kr.,
3. att riksdagen till *Fortifikationsförvaltningen* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 159 850 000 kr.,
4. beträffande *Försvarets materielverk*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1984/85 medge att förnödenheter för fredsutbildningen får beställas så att vid varje tillfälle uteliggande skuld inte överstiger 700 000 000 kr.,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 568 150 000 kr.,
5. beträffande *Gemensam försvarsforskning*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1984/85 medge att materiel för forskningsändamål beställs inom en kostnadsram av 10 000 000 kr.,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 301 950 000 kr.,
6. att riksdagen till *Anskaffning av anläggningar för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 16 600 000 kr.,
7. att riksdagen till *Försvarets radioanstalt* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 182 000 000 kr.,
8. att riksdagen till *Värnpliktsverket* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 94 500 000 kr.,

9. beträffande *Försvarets rationaliseringsinstitut*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att vid försvarets rationaliseringsinstitut inrätta en ordinarie tjänst för generaldirektör med beteckningen p.
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 21 860 000 kr.,
10. att riksdagen till *Förvarshögskolan* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 2 895 000 kr.,
11. att riksdagen till *Militärhögskolan* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 34 000 000 kr.,
12. att riksdagen till *Försvarets förvaltningsskola* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 9 760 000 kr.,
13. att riksdagen till *Försvarets läromedelscentral* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 001 000 kr.,
14. att riksdagen till *Krigsarkivet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 6 105 000 kr.,
15. att riksdagen till *Statens försvarshistoriska museer* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 10 420 000 kr.,
16. att riksdagen till *Frivilliga försvarsorganisationer m. m.* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 72 800 000 kr.,
17. att riksdagen till *Försvarets datacentral* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 12 151 000 kr.,
18. att riksdagen till *Vissa nämnder m. m. inom det militära försvaret* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.,

10 Verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1982/83

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 119–120) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1982/83.

Utskottet har ingen erinran med anledning av vad försvarsministern har anfört och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

11 Verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1983/84

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 121) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1983/84.

Utskottet har ingen erinran med anledning av vad försvarsministern har anfört och hemställer

att riksdagen lägger redogörelsen till handlingarna.

12 Civilförsvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 122–127) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har angett.

Föredragande statsrådet

I 1982 års försvarsbeslut anges bl. a. att huvudinriktningen av civilförsvarsverksamheten skall vara att ge befolkningen skydd mot verkningarna av konventionella stridsmedel. Ökad uppmärksamhet måste dock ägnas åt skyddet mot kärnvapen och kemiska stridsmedel samt åt förmågan att möta verkningarna av överraskande angrepp.

Civilförsvarsstyrelsen föreslår i sin programplan för perioden 1984/85–1988/89 en inriktning som stämmer överens med försvarsbeslutet. Föredragande statsrådet ansluter sig i allt väsentligt till de överväganden och förslag som finns i planen.

1982 års försvarsbeslut innebar vissa ambitionsökningar inom civilförsvaret. Med hänsyn till det rådande samhällsekonomiska och statsfinansiella läget kan – uttalar försvarsministern – inte ambitionsökningarna till alla delar genomföras i den takt som tidigare har planerats. Försvarsministern räknar med att det blir nödvändigt att något minska den planerade takten i anskaffningen av skyddsmasker för vuxna och motsvarande skydd för barn. Hittills har inriktningen varit att hela civilbefolkningens behov skall vara tillgodosett vid utgången av budgetåret 1992/93. Anskaffningen av skyddsmasker och motsvarande skydd för barn bör nu enligt försvarsministern inriktas mot att behovet blir tillgodosett 3–4 år senare.

Försvarsministern berör vidare bl. a.

- en hårdare styrning av skyddsrumbyggandet till riskområden
- kommittéförslag om civilförsvaret och kommunerna
- övningsverksamheten för vissa enheter i civilförsvarets krigsorganisation
- lokaler för en ny skol- och förrådsanläggning i Skövde.

Motioner

1983/84:617 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om skyddsmaskproduktionen.

1983/84:972 av Mona Saint Cyr (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fulla ersättningen till kommunerna för planläggning av civilförsvaret.

1983/84: 1176 av Gunhild Bolander (c) och Per-Axel Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medelstildelning för skyddsrumbyggandet inom Gotlands län.

1983/84: 1177 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

2. att riksdagen godtar den av regeringen föreslagna förseningen i fråga om skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen men med tillägg av vad i motionen anförts om C-skydd inom militära försvaret, prioritering av barnskydd samt principer för fördelning av skydd,

3. att riksdagen uttalar att planeringen för skyddsrumbyggande bör utgå från återhållsamhet med pengar till skyddsrum i sådana områden som vid kommande kommunal skyddsplanering kan visa sig bli betraktade som lågriskområden.

1983/84: 1565 av Hagar Normark (s) och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen av beredskapsskäl begära en inventering av bostäder som inte är beroende av elström för sin uppvärmning och som kan utgöra en reserv för användning i händelse av krig, långa elavbrott i fred och andra katastrofer.

1983/84: 2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen uttalar att den i 1982 års försvarsbeslut fastlagda tidpunkten för anskaffning av skyddsmasker till hela befolkningen skall ligga fast.

Utskottet

Grunden för planeringen av civilförsvarets verksamhet de närmaste åren utgörs av 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82: 102 bil. 2, FöU 18, rskr 374).

Mot bakgrund också av riksdagsbeslutet hösten 1983 (prop. 1983/84: 40 bil. 2, FöU 7, rskr 88) om utgiftsbegränsande åtgärder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde räknar försvarsministern med att det blir nödvändigt att något minska den planerade takten i anskaffningen för civilbefolkningens behov av skyddsmasker för vuxna och motsvarande skydd för barn. Han föreslår att anskaffningen inriktas mot att det totala behovet blir tillgodosett 3–4 år senare än den tidpunkt som förutsattes i försvarsbeslutet, dvs. utgången av budgetåret 1992/93.

Anskaffningen av skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen tas upp i flera motioner. I centerpartiets motion 2209 yrkas att riksdagen skall slå fast den tidpunkt för behovstäckning som enhälligt beslutades år 1982. Motionärerna uttalar att tyvärr ingenting har inträffat som skulle göra anskaffningen mindre angelägen nu än då beslutet fattades. Också enligt motion 617 (m) bör anskaffningen genomföras enligt försvarsbeslutet. För nästa budgetår föreslår motionärerna en omfördelning av medel från skyddsrumbyggande till skyddsmasktillverkning. I motion 1177 (fp)

accepteras den angivna senareläggningen av skyddsmasktillverkningen på vissa villkor. Ett villkor är att det militära försvaret i enlighet med 1982 års försvarsbeslut får bättre förmåga till skydd mot kemiska vapen. Härigenom minskar enligt motionärerna sannolikt risken för att kemiska vapen alls sätts in mot mål i vårt land. Nästa villkor är att produktionen av barnskydd prioriteras i syfte att snarast skapa balans mellan skydd för vuxna och skydd för barn. Som tredje villkor för en senareläggning anges att skyddsrummen för huvuddelen av befolkningen betraktas som det kanske viktigaste skyddet mot gas, även sedan skyddsmasker har delats ut. Enligt motionärerna kan hela befolkningen sägas ha tillgång till skydd mot kemiska stridsmedel i det ögonblick vi har tillräckligt med skyddsmasker och barnskydd för att täcka behoven hos befolkningen i orter och regioner där det inte finns tillräckligt med skyddsrum. En därefter fortsatt produktion av skyddsmasker skulle syfta till att ge befolkningen i skyddsrumsorter ett dubbelt skydd. Motionärerna understryker att planerna för fördelning av skyddsmasker m. m. bör prioritera befolkningen i områden som tidigt kan bli berörda av markstrider samt dem som bor vid flygbaser och andra tänkbara mål för en angripare.

Av budgetpropositionen framgår (s. 124) att försvarsministern avser att i nästa budgetproposition närmare ange när anskaffningen av skyddsmasker och motsvarande skydd för barn kan vara genomförd. Utskottet har inhämtat att flera faktorer påverkar denna fråga. En sådan faktor är livslängden på de skyddsmasker som nu tillverkas och sedan hålls i förråd. Undersökningar visar att maskerna kan förrådshållas längre än man tidigare har bedömt vara möjligt. Vidare finns resultat som tyder på att skyddsmask kan användas också av vissa barn som tidigare har ansetts behöva den betydligt dyrare skyddsjackan. Med hänsyn härtill och till en ny syn på lagringsdugligheten hos en äldre typ av skyddsmask (skyddsmask 32, som hålls i förråd till ett antal av 900 000) finns tankar på att prioritera tillverkningen av barnskydd, dvs. av skyddsjackor och spädbarnsskydd. Srietillverkning av spädbarnsskydd beräknas komma i gång budgetåret 1984/85.

Tillgängliga skyddsmasker och barnskydd fördelas av civilförsvarsstyrelsen och länsstyrelserna med ledning av riskbedömningar.

Utskottet delar försvarsministerns uppfattning (s. 128) att den beslutade besparingen inom civilförsvaret inte bör påverka planeringen för hemskyddsorganisationen, skyddsplanerna och den kommunala ledningen eller för de regelbundet återkommande övningarna med civilförsvarets krigsorganisation. För nästa budgetår kan besparingen heller inte läggas på skyddsrumsområdet. De medel som är beräknade för detta behövs nämligen för att betala den anskaffning av skyddsrum som har beställts med stöd av bemyndiganden som lämnats tidigare.

I det rådande planeringsläget bör riksdagen enligt utskottets mening inte nu godkänna att behoven av skyddsmasker och barnskydd täcks senare än som förutsattes i 1982 års försvarsbeslut. Riksdagen bör i stället uppdra åt

regeringen att redovisa en plan för behovstäckningen, om möjligt i nästa budgetproposition. Med hänsyn till vad utskottet har inhämtat och i det föregående redovisat om delvis nya planeringsförutsättningar talar mycket för att behoven kan täckas tidigare än försvarsministern förutsätter i budgetpropositionen 1984. Utskottet delar uppfattningen att planeringen bör inriktas mot att snarast skapa balans mellan skydd för vuxna och skydd för barn. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt försvarsbeslutet skall ske en styrning av skyddsrumbygget till riskområden. Ett system med skyddsplaner skall införas. Skyddsplanerna kommer att upprättas av kommunerna med början under hösten 1984. Den riskanalys som ingår i skyddsplanarbetet kommer att leda till en revidering av de skyddsrumspaner som nu ligger till grund för byggande av skyddsrum i skyddsrumsorterna. Undantag kommer enligt försvarsministern (s. 125) att göras från kravet på skyddsrumbyggnad för vissa lågriskområden.

En konsekvent genomförd begränsning av skyddsrumbygget med hänsyn till en snävare riskbedömning går enligt försvarsministern inte att genomföra förrän skyddsplanerna har upprättats. Med hänvisning också till den nuvarande ekonomiska situationen bör enligt hans mening inte under budgetåret 1984/85 beställas några nya skyddsrum i småhusområden.

Motion 1177 (fp) går längre när det gäller att begränsa skyddsrumbygget med hänsyn till att skyddsplanerna ännu inte är upprättade. Enligt motionärerna finns det anledning att minska resurserna för skyddsrumbyggnad de närmaste åren. De vill att riksdagen skall uttala sig för en återhållsamhet vid planeringen för skyddsrumbyggnad och har därutöver ett särskilt yrkande som utskottet behandlar i det följande under anslaget Civill försvar: Skyddsrum.

Utskottet vill inte tillstyrka en större återhållsamhet med skyddsrumbyggnad än försvarsministern har räknat med (s. 147) och riksdagen tidigare har godtagit som utgiftsbegränsande åtgärd (prop. 1983/84: 40 bil. 2, FöU 7, rskr 88). Skyddsplaner kommer att tas fram med början redan i år och det ter sig inte tillrådligt att minska bemyndigandena för anskaffning av skyddsrum i förhållande till regeringens förslag. Föreslagna betalningsmedel behövs – som tidigare har nämnts – för att täcka tidigare beställningar.

I motion 1176 (c, s) hävdas att Gotlands län bör särbehandlas när det gäller tilldelning av resurser för skyddsrumbyggnad. Inskränkningar i förhållande till nuläget bedöms få allvarliga konsekvenser från skyddssynpunkt och vara negativa för arbetstillfällena inom den hårt trängda byggsektorn. *Utskottet* räknar med att Gotlands speciella förhållanden beaktas även i fortsättningen. Något uttalande härom av riksdagen vill utskottet inte förorda.

Enligt motion 972 (m) bör riksdagen uttala att staten skall ge kommunerna full ersättning för de kostnader som är förbundna med ledningen av civilförsvaret på den lokala nivån. Försvarsministern redogör i budgetpropositionen (s. 125–126) för kommittéförslag (Ds Fö 1983: 10) som har samband med genomförande av den del av 1982 års försvarsbeslut som gällde civilförsvaret och kommunerna. Bl. a. har föreslagits att kommunerna skall upprätta en ledningsplan, en informationsplan, en plan för personal och underhållstjänst, en skyddsplan, en undsättningsplan och en mobiliseringsplan. Enligt kommittén bör kommunerna få full ersättning för att upprätta civilförvarsplanerna och anpassa de kommunala beredskapsplanerna och för att fortlöpande hålla planerna aktuella. En proposition i ämnet beräknas komma att lämnas till riksdagen under våren 1984. Mot denna bakgrund bör riksdagen enligt *utskottets* mening nu inte uttala sig i den fråga som tas upp i motion 972.

Utskottet har inte något att erinra mot vad föredragande statsrådet i övrigt har förordat angående civilförsvarets fortsatta utveckling.

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion 1565 (s). Motionärerna önskar få till stånd en inventering av bostäder som inte är beroende av elström för sin uppvärmning och som kan utgöra en reserv i händelse av krig och katastrofer i fred. Motionärerna påpekar att underhåll av reservbostäder skulle ge många arbetstillfällen.

En liknande motion om upprustning av ödegårdar behandlades av riksdagen år 1972 (FöU 1972: 17 s. 44). De utrymningsplanerande myndigheterna hade då inte problem med tillgången på bostäder och motionen avsågs. Beträffande motion 1565 har utskottet inhämtat att en inventering av inkvarteringsmöjligheter kan bli ett naturligt inslag i den kommunala civilförvarsplaneringen. En kommun (Torsby) har gjort en inventering, som bl. a. visar hur många äldre hus det ter sig möjligt att renovera. Några resurser inom civilförsvaret för att underhålla ödegårdar finns f. n. inte tillgängliga. Utskottet räknar med att det av ekonomiska skäl knappast kan bli möjligt att som reservbostäder planera andra utrymmen än sådana som också har en viss användning under normala förhållanden och underhålls av detta skäl. Motionsyrkandet bör inte bifallas av riksdagen.

I detta sammanhang vill utskottet upplysa om att några motionsyrkanden som berör civilförsvaret men också andra delar av totalförsvaret kommer att behandlas i ett senare betänkande.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *behovet av skyddsmasker och motsvarande skydd för barn* att riksdagen med anledning av budgetpropositionen och motionerna 1983/84: 617, 1983/84: 1177, yrkande 2, och 1983/84: 2209, yrkande 7, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anförat,
2. beträffande *skyddsrumshbyggandet*
 - a. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med

res. 4 (fp)

- avslag på motion 1983/84: 1177, yrkande 3, godkänner vad föredragande statsrådet har angett,
- b. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1176 om sådant byggande på Gotland,
3. beträffande *ersättning till kommunerna* att riksdagen avslår motion 1983/84: 972,
 4. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för civilförsvarets fortsatta utveckling som föredragande statsrådet har angett,
 5. beträffande *inventering av ödegårdar* att riksdagen avslår motion 1983/84: 1565.

13 Ekonomiska resurser för civilförsvaret

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 128–131) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om planeringsram för civilförsvaret utom skyddsrum under perioden 1984/85–1988/89,
2. för budgetåret 1984/85 fastställa utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 403 500 000 kr. och utgiftsramen för skyddsrum till 579 500 000 kr., båda i prisläget februari 1983,
3. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1984/85 justera utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex samt utgiftsramen för skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
4. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
5. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum för budgetåret 1984/85 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1983/84,
6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1984/85 medge överskridande av utgiftsramarna för civilförsvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapskäl.

Utskottet

Regeringen föreslår för budgetåret 1984/85 en utgiftsram för civilförsvaret utom skyddsrum som uppgår till 403,5 milj. kr. (prisläge februari 1983). Ramen bygger på ett basbelopp om 395,7 milj. kr., som är beräknat med hänsyn till en ramreducering med 20 019 000 kr. för att begränsa utgifterna nästa budgetår. En sådan utgiftsbegränsning har riksdagen tidigare godtagit (prop. 1983/84: 40 bil. 2 s. 5, FöU 7 s. 4, rskr 88).

Utgiftsbegränsningen fördelar sig på ändamål enligt följande (milj. kr.):

Anslaget G1. Civilförsvaret

Övningsverksamheten för civilförvarsstaberna	3	
Kommunal planläggning m. m.	5	
Materielanskaffning m. m.	5	
Modernisering av ledningscentraler	4	17

Anslaget G2. Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar

	<u>3</u>
	20

Föredragande statsrådet förordar en planeringsram för civilförsvaret utom skyddsrum under perioden 1984/85–1988/89 som utgår från det föreslagna basbeloppet för nästa budgetår och därefter ökar i två steg. Utgiftsbegränsningen nästa budgetår behålls för varje budgetår i perioden. Sammantaget reduceras alltså de tillgängliga medlen med ca 100 milj. kr. För perioden beräknas planeringsramen till 2 089,2 milj. kr. (prisläget februari 1983).

Utskottet godtar regeringens förslag. Utskottet konstaterar emellertid att reduktionen av den ekonomiska ramen innebär ett avsteg från 1982 års försvarsbeslut. Avsteget är motiverat av det kärva ekonomiska läget. Det är dock angeläget att, så snart de ekonomiska förhållandena medger, återföra den ekonomiska ramen för civilförsvaret utom skyddsrum till den nivå som angavs i 1982 års försvarsbeslut.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om planeringsram för civilförsvaret utom skyddsrum under perioden 1984/85–1988/89,
2. att riksdagen för budgetåret 1984/85 fastställer utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 403 500 000 kr. och utgiftsramen för skyddsrum till 579 500 000 kr., båda i prisläget februari 1983,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1984/85 justera utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex samt utgiftsramen för skyddsrum med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum för budgetåret 1984/85 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1983/84,

6. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1984/85 medge överskridande av utgiftsramarna för civilförsvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

14 Anslagsfrågor för civilförsvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 132–149) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel och lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
G 1. Civilförsvaret (s. 132–142)	bemyndigande (materiel)	144 000 000
	bemyndigande (ersättning för anläggningar för krigsorg.)	46 500 000
	förslagsanslag	372 600 000
G 2. Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar (s. 142–144)	förslagsanslag	30 900 000
G 3. Civilförsvaret: Skyddsrum (s. 144–147)	bemyndigande	783 000 000
	förslagsanslag	579 500 000
G 4. Reglering av prisstegringar för civilförsvaret (s. 148–149)	förslagsanslag	100 000 000

Motioner

1983/84: 576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena 4b)–d) att riksdagen med anledning av proposition 1983/84: 100, bilaga 6, beslutar

b) att under punkt G 1. Civilförsvaret, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 21 700 000 kr. förhöjt belopp till 394 309 000 kr.,

c) att under punkt G 2. Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 2 700 000 kr. förhöjt belopp till 33 600 000 kr.,

d) att under punkt G 3. Civilförsvaret: Skyddsrum, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 160 000 000 kr. förhöjt belopp till 739 500 000 kr.

1983/84: 1177 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen beslutar att anslaget till skyddsrum skall vara 100 milj. kr. lägre än vad regeringen föreslagit.

Utskottet

Utskottet har i det föregående tagit ställning till utgiftsramarna för verksamheten inom civilförsvaret under budgetåret 1984/85. I detta avsnitt behandlar utskottet regeringens förslag till anslag inom utgiftsramarna och vissa motionsyrkanden.

I motion 576 (vpk) föreslås att anslagen G 1–G 3 skall bestämmas till högre belopp än regeringen har föreslagit. Motionärerna uttalar att det måste ses som ett minimikrav att de uppställda målen, en skyddsrumplats och en skyddsmask till varje medborgare, genomförs så snabbt som möjligt.

Motion 1177 (fp) innehåller förslag om att anslaget G 3 skall bestämmas till ett belopp som understiger regeringens förslag med 100 milj. kr.

Regeringens förslag till anslagsbelopp har tagit hänsyn till de utgiftsbe- gränsningar för civilförsvaret som riksdagen tidigare har godtagit (prop. 1983/84: 40, FöU 7, rskr 88) och till att riksdagen under hösten 1983 (prop. 1983/84: 25 bil. 2, FöU 9, rskr 118) under anslaget G 3 har anvisat 150 milj. kr. på tilläggsbudget för innevarande budgetår.

Det väsentliga för nästa budgetårs beställningar av materiel och besked om ersättning för anordnande av skyddsrum är de bemyndiganden som föreslås. Betalningsmedlen för materiel och skyddsrum är i huvudsak bundna av tidigare beställningar och besked.

Utskottet förordar att riksdagen under denna punkt bifaller regeringens förslag och avslår motionsyrkandena.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *Civilförsvaret*

- a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att civilförsvarsmateriel beställs inom en kostnadsram av 144 000 000 kr.,
- b. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av anläggningar för Civilförsvarets krigsorganisation inom en kostnadsram av 46 500 000 kr.,
- c. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med avslag på motion 1983/84: 576, yrkande 4 b), för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 372 600 000 kr.,

2. beträffande *Civilförsvaret: Anskaffning av anläggningar* att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med avslag på motion 1983/84: 576, yrkande 4 c) för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 30 900 000 kr.,

3. beträffande *Civilförsvaret: Skyddsrum*

- a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att ersättning utgår för anskaffning av skyddsrum för befolkningen inom en kostnadsram av 783 000 000 kr.,
- b. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med avslag på motionerna 1983/84: 576, yrkande 4 d), och 1983/84: 1177, yrkande 4, för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 579 500 000 kr..

res. 5 (fp)

4. att riksdagen till *Reglering av prisstegringar för civilförsvaret* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.

15 Det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 154–163) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det ekonomiska försvarets utveckling som föredragande statsrådet har förordat.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern konstaterar att överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) i sin programplan för perioden 1984/85–1988/89 har redovisat en inriktning i stort av beredskapsåtgärderna som överensstämmer med de principer som fastslogs i 1982 års totalförsvarsbeslut. Han finner inte anledning att förorda någon ändring härvidlag. Den programvisa inriktningen av det ekonomiska försvaret kommenteras, varvid följande program och delprogram behandlas:

- Livsmedel
- Beklädnad m. m.
- Energi
 - Bränslen och drivmedel m. m.
 - Elkraft
- Övriga försörjningsviktiga varor
 - Kemiska produkter m. m.
 - Metaller m. m.
- Transporter
 - Transportsamordning
 - Järnvägstransporter
 - Landsvägstransporter
 - Vägar
 - Flygtransporter
 - Sjötransporter
- Arbetskraft
- Övriga försörjningsviktiga tjänster
 - Penningmedel och betalningsförmedling
 - Postal kommunikation
 - Socialförsäkring
 - Övrig försäkringsverksamhet
- Ledning och samordning m. m.

Motion

1983/84: 2358 av Lennart Brunander (c) och Inger Josefsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet.

Utskottet

I anslutning till sina kommentarer till programmet *Beklädnad m. m.* tar försvarsministern upp det s. k. försörjningsberedskapsstödet inom beklädnadsområdet till behandling. ÖEF kan sedan 1975 (prop. 1975/76: 57, NU 15, rskr 107) lämna sådant stöd vid statlig, kommunal och landstingskommunal upphandling för att täcka vissa kostnader vid sådan upphandling. Försörjningsberedskapsstödet har de senaste budgetåren utgått med 8 milj. kr. för budgetår. I propositionen erinras om att beredskapslånen utgör ett annat instrument att trygga försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet.

På grundval av en utvärdering av försörjningsberedskapsstödet som ÖEF genomfört på regeringens uppdrag föreslår försvarsministern att de medel som beräknas för beredskapslån inom området också bör kunna få användas för försörjningsberedskapsstöd.

Som motiv för förslaget anför försvarsministern att ÖEF enligt hans mening bäst kan bedöma i vilken utsträckning den ena eller andra åtgärden i det enskilda fallet ger den bästa effekten från försörjningsberedskapssynpunkt. Sammanlagt bör dock för budgetåret 1984/85 få utgå högst 8 milj. kr. för försörjningsberedskapsstöd.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern anført rörande programmet *Beklädnad*.

Motion 2358 (c) tar upp en fråga med anknytning till beklädnadsprogrammet som *utskottet* vill behandla i detta sammanhang. I motionen riktas kritik mot ett förslag till krisgarderob som ÖEF nyligen har överlämnat till regeringen. Motionärerna anser att förslaget inte tillgodoser de behov som kan förväntas uppkomma i en avspärringssituation. De prutningar på produktionsbehoven som skulle bli följden om förslaget godtas kommer, framhåller de, att rycka undan en del av marknaden för den redan hårt drabbade tekobranchen. De vänder sig mot att ÖEF i sitt förslag har räknat med att en del av behovet av beklädnadsvaror kan tillgodoses med import. Ett land som Sverige måste, anser motionärerna, i en krisituation självt kunna tillgodose de mest elementära beklädnadsbehoven. Den nu gällande s. k. krisstandarden på beklädnadsområdet bör enligt motionärernas mening ligga fast och ÖEF:s förslag inte föranleda någon regeringens åtgärd.

Utskottet vill inledningsvis påminna om att riksdagen nyligen har tagit ställning till vissa allmänna riktlinjer för försörjningsberedskapen på teko- och läderskoområdet (prop. 1982/83: 130, NU 42, rskr 321). Riksdagen delade då den av regeringen framförda uppfattningen att riksdagens beslut om krisgarderob innebar en alltför detaljerad styrning av beredskapsplaneringen. Statmakternas ställningstagande på beklädnadsområdet bör formuleras på ett mera övergripande sätt efter det ÖEF har preciserat vilken försörjningsstandard som bör gälla. Den utredning som ÖEF gjort har utförts i enlighet med ett sådant synsätt. I avvaktan på regeringens ställ-

ningstagande till OEF:s förslag bör, anser utskottet, riksdagen inte nu göra något uttalande i frågan. Motion 2358 bör avslås.

Beträffande delprogrammet *Bränslen och drivmedel* inom programmet Energi uppger försvarsministern att statsrådet Dahl våren 1984 kommer att i en särskild proposition lämna förslag till inriktning av försörjningsberedskapen på energiområdet. Som grundval för förslagen kommer att ligga slutbetänkandet (Ds I 1983: 23) från den särskilda utredningen för översyn av oljelagringsprogrammet.

Även den av riksdagen våren 1982 beslutade ökade beredskapslagringen av nafta för fredskris- och avspärrningssituationer (prop. 1981/82: 102 bil. 3, FöU 18, rskr 384) har – som anmäldes redan i propositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1983/84: 40 bil. 2) – behandlats av nämnda utredning. Mot den bakgrunden uttalar försvarsministern vid anmälan av delprogrammet *Kemiska produkter m. m.* att förslag om ytterligare medel för beredskapslagring av nafta inte nu föreläggs riksdagen.

Utskottet godtar vad föredragande statsrådet anför rörande delprogrammen *Bränslen och Drivmedel* och *Kemiska produkter m. m.* Den av statsrådet Dahl aviserade propositionen om vissa oljefrågor har numera lämnats till riksdagen (prop. 1983/84: 110) och kommer att behandlas av utskottet i annat sammanhang. Utskottet har inte heller någon invändning mot vad föredragande statsrådet i övrigt har anfört om det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *riktlinjer för det ekonomiska försvarets fortsatta utveckling* att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat.
2. beträffande förslag till *krisgarderob* att riksdagen avslår motion 1983/84: 2358.

16 Ekonomiska resurser för det ekonomiska försvaret

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 164–166) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om ekonomiska resurser för det ekonomiska försvaret.

Föredragande statsrådet redovisar ett totalt medelsbehov över statsbudgeten för budgetåret 1983/84 om 2 483 milj. kr. för verksamheten inom det ekonomiska försvaret. I en sammanställning anges (s. 165) de anslag som berörs under olika huvudtitlar.

Utskottet

Vissa av de anslag som försvarsministern redovisar i sammanställningen bereds av andra utskott än försvarsutskottet. Regeringens förslag och i

anslutning därtill väckta motioner rörande anslag inom försvarsutskottets ansvarsområde behandlas i följande avsnitt.

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar redogörelsen om ekonomiska resurser för det ekonomiska försvaret utan erinran.

17 Anslagsfrågor för det ekonomiska försvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 167–178) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel och lämna bemyndiganden enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
H 1. Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:		
Förvaltningskostnader (s. 175)	förslagsanslag	34 865 000
H 2. Drift av beredskapslager (s. 176)	förslagsanslag	225 060 000
H 3. Beredskapslagring och industriella åtgärder (s. 176–177)	bemyndigande (avtal om nya beredskapslån)	170 000 000
	reservationsanslag	126 200 000
H 4. Särskilda kostnader för lagring av nafta (s. 177)	förslagsanslag	1 000
H 5. Förluster på beredskapsgarantier m. m. (s. 178)	bemyndigande (beredskapsgarantier)	125 000 000
	förslagsanslag	1 000

Motioner

1983/84: 576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena 4 e) och f) att riksdagen med anledning av proposition 1983/84: 100 bilaga 6 beslutar e) att under punkt H 2. Drift av beredskapslager, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 6 058 000 kr. förhöjt belopp till 231 118 000 kr.,

f) att under punkt H 3. Beredskapslagring och industriella åtgärder, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 350 523 000 kr. förhöjt belopp till 470 665 000 kr.

1983/84: 1896 av Sten Svensson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förslag till neddragning av anslagen till beredskapslagring inom tekoområdet i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet

Utskottet tar i detta avsnitt ställning till de anslag under fjärde huvudtiteln som avser det ekonomiska försvaret och vissa motionsyrkanden som rör dessa anslag.

Motion 576 (vpk) innehåller förslag om en uppräknig av anslagen *Drift av beredskapslager* och *Beredskapslagring och industriella åtgärder* till en nivå som motsvarar samtliga av ÖEF framförda yrkanden i anslagsframställningen för budgetåret 1984/85. Detta innebär en uppräknig av anslagen med 6 058 000 kr. resp. 350 523 000 kr. i förhållande till regeringens förslag. Enligt motionärerna bör medel för en sådan uppräknig kunna tas från anslaget *Reglering av prisstegringar* för det militära försvaret.

Utskottet konstaterar att de resurser som i nuvarande statsfinansiella läge kan avsättas för totalförsvarets verksamhet är begränsade och måste fördelas efter en noggrann avvägning mellan olika angelägna behov. Utskottet finner den avvägning som regeringen gjort i budgetpropositionen vara lämplig och måste tillbakavisa motionärernas förslag även med hänvisning till vad utskottet i det föregående har anfört om en inriktning av Sveriges försvar enligt motionärernas önskemål.

Även motion 1896 (m) innehåller ett yrkande om anslaget till *Beredskapslagring och industriella åtgärder*. I motionen föreslås att riksdagens beslut om ett vidgat bemyndigande för regeringen att medge avtal om nya beredskapslån för att säkra försörjningsberedskapen inom tekoområdet bör upphävas. Inte heller bör enligt motionen ytterligare anslagsmedel anvisas till beredskapslagring och industriella åtgärder inom beklädnadsområdet. Behoven bör i första hand tillgodoses genom omdisposition av det utrymme som står till buds. Detta bör, anser motionärerna, för nästa budgetår innebära en besparing på upp till 150 milj. kr.

Utskottet har inhämtat att en stor del av det föreslagna anslaget för budgetåret 1984/85 till *Beredskapslagring och industriella åtgärder* (ca 70 milj. kr.) är avsedd för avtal mellan ÖEF och olika företag om beredskapslån som redan är ingångna. Ett slopande eller en begränsning av regeringens bemyndigande att sluta avtal om nya beredskapslån kan medföra besparingar först under senare budgetår. En sådan åtgärd skulle enligt utskottets bedömning allvarligt försvåra möjligheterna att uppnå en tillfredsställande försörjningsberedskap på tekoområdet. Inte heller räknar utskottet med att det skulle vara möjligt att minska anslagsförbrukningen under anslaget på det sätt motionärerna tydligen räknar med. Motionsyrkandet bör avslås.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Överstyrelsen för ekonomiskt försvar: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 34 865 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med avslag på motion 1983/84: 576, yrkande 4 e), till *Drift av beredskapslager* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 225 060 000 kr.,
3. beträffande *Beredskapslagring och industriella åtgärder*
 - a. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1896, yrkande 7, om minskad medelsförbrukning under anslaget, res. 6 (m)
 - b. att riksdagen bemyndigar regeringen att inom en kostnadsram av 170 000 000 kr. medge avtal om nya beredskapslån som medför utbetalningar under senare budgetår,
 - c. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen och med avslag på motion 1983/84: 576, yrkande 4 f), för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 126 200 000 kr.,
4. att riksdagen till *Särskilda kostnader för lagring av nafta* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
5. beträffande *Förluster på beredskapsgarantier m. m.*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret medge att beredskapsgarantier får lämnas inom en ram av 125 000 000 kr.,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

18 Övrigt totalförsvar m. m.

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 179–182) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om övrigt totalförsvar m. m.

Föredragande statsrådet

Med övrigt totalförsvar avses den del av totalförsvaret som inte tillhör det militära försvaret, civilförsvaret eller det ekonomiska försvaret. Verksamheten bedrivs av olika myndigheter. Medel för verksamheten anvisas under särskilda anslag eller delar av anslag under flera olika huvudtitlar. I budgetpropositionen redovisas de berörda anslagen i en särskild tabell (s. 179). De under dessa anslag (delar av anslag) upptagna medlen för budgetåret 1984/85 uppgår sammanlagt till ca 500 milj. kr.

Försvarsministern – som i fred svarar för samordningen av totalförsvaret – behandlar inriktningen av de olika programmen på området mot bakgrund av de grundläggande principerna för den fortsatta utvecklingen för övrigt totalförsvar enligt 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr 374).

Försvarsministern berör också de anslag under fjärde huvudtiteln som varken hör till det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret, räddningstjänsten eller övrigt totalförsvaret. Även dessa anslag redovisas i en tabell. Sammanlagt uppgår förslagen till medelsanvisning nästa budgetår under anslagen till ca 150 milj. kr.

De anslag som berörs i detta avsnitt behandlar utskottet i det följande under punkterna 19 och 20.

Utskottet

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern har anfört i denna del och hemställer

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om övrigt totalförsvaret m. m.

19 Anslagsfrågor för övrigt totalförsvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 183–203) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 beträffande till övrigt totalförsvaret hänföra anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde anvisa medel och lämna beställningsbemyndigande enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
I 1. Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar (s. 183–186)	förslagsanslag	3 170 000
I 2. Civilbefälhavarna (s. 186–191)	förslagsanslag	13 300 000
I 3. Signalskydd (s. 191–193)	bemyndigande	2 390 000
	reservationsanslag	5 940 000
I 4. Vissa teleanordningar (s. 193–194)	reservationsanslag	91 100 000
I 5. Identitetsbrickor (s. 195–196)	förslagsanslag	910 000
I 6. Vissa skyddsrumsanläggningar (s. 196–198)	reservationsanslag	6 535 000
I 7. Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål (s. 198–201)	reservationsanslag	15 800 000
I 8. Bidrag till kostnader för kommunal beredskap (s. 202–203)	reservationsanslag	40 000

Motion

1983/84:1177 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande I att riksdagen begär förslag till nästa riksmöte om förstärkning av civilbefälhavarnas kanslier genom omfördelning av tjänster från central och lägre regional nivå inom de civila delarna av totalförsvaret, alternativt också från myndigheter inom det militära försvaret.

Utskottet

Utskottet behandlar under denna punkt de anslag under fjärde huvudtiteln som är hänfödda till övrigt totalförsvaret. För olika ändamål tas upp sammanlagt 136 795 000 kr. Anslagsbeloppen räknas inte in i någon av ramarna för det militära försvaret eller civilförsvaret.

Vid behandlingen av anslaget *Civilbefälhavarna* i betänkande FöU 1981/82: 18 (s. 161) uppehöll sig utskottet vid behovet av personalförstärkningar för civilbefälhavarkanslierna. Utskottet konstaterade att det sammanlagda behovet av personalförstärkningar uppgick till 14 tjänster eller motsvarande medel. Enligt regeringens förslag för budgetåret 1982/83 hade beräknats medel för tre tjänster. Utskottet ansåg det önskvärt att ytterligare tjänster kunde tillföras civilbefälhavarkanslierna.

För budgetåret 1983/84 begärde civilbefälhavarna en förstärkning av organisationen med (14-3) 11 tjänster. Föredragande statsrådet ansåg i linje med 1982 års försvarsbeslut att viss förstärkning kunde behövas. I den mån medel kunde frigöras från andra anslag borde de få användas för detta ändamål. Förstärkningen borde uppgå till minst lika många tjänster som under budgetåret 1982/83. Fördelningen på kanslier avsåg han att föreslå regeringen i samband med beslut om regleringsbrev för budgetåret 1983/84 (jfr FöU 1982/83: 9 s. 63). Enligt vad utskottet inhämtat har också tre nya tjänster tillförts kansliorganisationen även under innevarande budgetår genom överföring av medel från andra anslag.

Med hänvisning till den statsfinansiella situationen anser sig försvarsmistern inte kunna förorda att civilbefälhavarna tillförs några nya tjänster budgetåret 1984/85.

I motion 1177 (fp) återkommer ett förslag att tillgodose behovet av aktuell förstärkning genom omfördelning av tjänster. Motionärerna anser att regeringen bör uppmanas att lägga fram ett förslag till en sådan omfördelning i nästa budgetproposition. Skulle det visa sig omöjligt att tillgodose behovet genom en omfördelning mellan civila totalförsvarsmyndigheter bör, anser motionärerna, överföring från militära myndigheter också kunna komma i fråga. Även i motion 971 (m) förordas fortsatta personella förstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna.

Utskottet konstaterar att under de båda senaste budgetåren har civilbefälhavarkanslierna tillförts sammanlagt 6 nya tjänster. Av det behov som utskottet beräknade i samband med 1982 års försvarsbeslut återstår alltså att tillföra (14-6) 8 tjänster.

Enligt vad utskottet inhämtat har försvarets rationaliseringsinstitut i september 1983 fått regeringens uppdrag att se över ledningsstrukturen inom totalförsvarets civila delar. I direktiven uttalas bl. a. att civilbefälhavarens roll i fred i samhällsplaneringen skall stärkas. Uppdraget avser alla ledningsnivåer och skall redovisas i en rapport under år 1984.

Utskottet räknar med att personalresurserna vid civilbefälhavarkanslierna kommer att övervägas inom ramen för nämnda översyn eller som ett resultat av denna. En fortsatt utbyggnad av civilbefälhavarkanslierna kommer enligt vad utskottet har inhämtat att prövas inom ramen för budgetarbetet inför budgetåret 1985/86. Mot denna bakgrund bör riksdagen enligt utskottets mening inte nu göra något uttalande i frågan.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 3 170 000 kr.,
2. beträffande *Civilbefälhavarna*
 - a. att riksdagen avslår motion 1983/84: 1177, yrkande 1, om förstärkning av civilbefälhavarkanslierna,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 13 300 000 kr.,
3. beträffande *Signalskydd*
 - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av signalskyddsmateriel får läggas ut inom en kostnadsram av 2 390 000 kr.,
 - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 5 940 000 kr.,
4. att riksdagen till *Vissa teleanordningar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 91 100 000 kr.,
5. att riksdagen till *Identitetsbrickor* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 910 000 kr.,
6. att riksdagen till *Vissa skyddsrumsanläggningar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 6 535 000 kr.,
7. att riksdagen till *Anläggningar m. m. för vissa militära ändamål* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 15 800 000 kr.,
8. att riksdagen till *Bidrag till kostnader för kommunal beredskap* för budgetåret 1984/85 anvisar ett reservationsanslag av 40 000 kr.

20 Övriga anslagsfrågor

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 215–221) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
K 1. Försvarets forskningsanstalt: Intäktfinansierad uppdrags- verksamhet (s. 215–216)	förslagsanslag	1 000
K 3. Beredskapsstyrka för FN-tjänst (s. 217–219)	förslagsanslag	25 200 000
K 4. FN-styrkors verksamhet utomlands (s. 220)	förslagsanslag	120 000 000
K 5. Övervakningskontingenten i Korea (s. 221)	förslagsanslag	3 000 000

Riksdagen beslöt vid riksmötet 1979/80 (FöU 12, rskr 189) att ett minnesmärke över svenskar som har avlidit under tjänstgöring för Förenta nationerna bör komma till stånd. Under anslaget *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* förklarar sig försvarsministern (s. 219) i princip biträda ett förslag av överbefälhavaren till utförande av en minnesvård över svensk personal som omkommit i FN-tjänst. Den totala kostnaden har beräknats till 500 000 kr. Med hänsyn till det statsfinansiella läget anser han dock att uppförandet av minnesvården bör uppskjutas.

Utskottet godtar vad försvarsministern har anfört men räknar med att ett uppskov inte bör gälla mer än högst ett par år.

Utskottet tillstyrker att riksdagen bifaller regeringens förslag och hemställer

1. att riksdagen till *Försvarets forskningsanstalt: Intäktfinansierad uppdragsverksamhet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
2. att riksdagen till *Beredskapsstyrka för FN-tjänst* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 25 200 000 kr.,
3. att riksdagen till *FN-styrkors verksamhet utomlands* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 120 000 000 kr.,
4. att riksdagen till *Övervakningskontingenten i Korea* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 3 000 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1984

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Åke Gustavsson (s), Göthe Knutson (m), Evert Hedberg (s), Karl-Erik Svartberg (s), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Holger Bergman (s), Mats Olsson (s), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp) och Inge Carlsson (s).

Reservationer

1 Bevakningen av totalförvarsobjekt (punkt 3) – särställningen för ABAB

Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 7 börjar "Utskottet bedömer" och slutar "hemställer utskottet" bort ha följande lydelse:

Med en sådan utgångspunkt finns ändå utrymme för skilda bedömningar av hur bevakningsverksamheten bör organiseras och bedrivas. Försvarsministern anser att ABAB bör behålla en viss särställning.

Utskottet anser liksom motionärerna att ABAB:s särställning nu bör slopas helt. Någon kvalitetsskillnad av betydelse mellan ABAB och de större privata vaktbolagen föreligger inte. Dessutom finns lagstöd för statlig insyn och kontroll. En konkurrens på lika villkor skulle enligt utskottets mening medföra ökad självkontroll och strävan efter effektivitet hos berörda företag. Detta bör innebära kostnadsminskningar för myndigheterna. Det har självfallet stor betydelse för upphandlingarna och för samarbetet med de bevakningsföretag som anlitas att huvudmännen för bevakningsobjekten noga preciserar vilka krav som ställs.

Vid riksdagens behandling av proposition 1978/79: 134 uttalade reservanter i finansutskottet att ett av de utmärkande dragen för bevakningsmarknaden var risken för att den privata Securitasgruppen skulle få ett totalt monopol. Enligt försvarsutskottets mening innebär ett sådant synsätt att man indirekt misstror ABAB:s förmåga att hävda sig i en fri konkurrens.

Utskottet har inte något att invända mot vad försvarsministern har förordat om övergångstid eller om att slopa särställningen för Tele Larm AB. Ett fullständigt slopande av ABAB:s särställning kan medföra behov av något längre övergångstid än försvarsministern har räknat med.

dels att utskottets hemställan (s. 7) bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av budgetpropositionen samt med bifall till motionerna 1983/84: 1087 och 1983/84: 1566 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om riktlinjer för bevakningen av totalförvarsobjekt.

2 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) — barnomsorgen i samband med utbildning inom försvaret

Eric Hägelmark (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 19 börjar ”Utskottet har” och slutar ”denna fråga” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det vara viktigt att ansvaret för vårdsnaden av små barn beaktas när personal kallas in till försvarsmakten eller till övningar inom civilförsvaret. Detta gäller både vid grundutbildning och repetitionsutbildning. Några egentliga bestämmelser för hur barnomsorgen skall ordnas vid sådana tillfällen finns inte. En viss praxis har utvecklats för att bevilja anstånd. Denna praxis löser inte alla problem utan många personer kommer i kläm. Oftast är det kvinnor som ensamma får ansvaret för hela barnomsorgen. För att klara detta måste de i de flesta fall begära tjänstledighet från sitt arbete. Vid sådan tjänstledighet utgår ingen ersättning. En sådan situation borde ge rätt till ersättning enligt de regler som gäller för vård av sjukt barn. Utskottet anser att det bör utformas föreskrifter som tar större hänsyn till föräldrarnas problem för att lösa barnomsorgen vid inkallelse till militärtjänstgöring m. m. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 20) i moment 4 f bort ha följande lydelse:

4. beträffande värnpliktsutbildning m. m.

f. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 1559 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om barnomsorg i samband med utbildning inom försvaret.

3 Värnpliktsförmåner (punkt 8) — överlåtelse av fri värnpliktsresa till anhörig

Eric Hägelmark (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 26 börjar ”Utskottet anser” och slutar ”i frågan” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det kan medföra ökad förståelse för försvarsmaktens verksamhet och eventuellt ha vissa värnpliktssociala fördelar om värnpliktiga som fullgör grundutbildning långt från hemorten någon gång får besök i förbandsorten av sina anhöriga.

Många värnpliktiga tvingas fullgöra sin grundutbildning långt från hemorten. Det har visat sig oftare uppstå problem att anpassa sig till tjänstgöringsförhållandena för värnpliktiga vid fjärrekryterade utbildningsförband än för värnpliktiga som tjänstgör nära hemorten. En bidragande orsak till detta kan vara svårigheter att upprätthålla en god kontakt med de anhöriga. Det kan också vara svårt för de anhöriga att förstå den värnpliktiges

situation eftersom de alltför ofta saknar kunskaper om de värnpliktigas utbildningsförhållanden m. m. och i regel inte känner till den ort där utbildningsförbandet ligger. Mot den bakgrunden anser utskottet i likhet med motionärerna att det vore lämpligt att försöksvis medge värnpliktiga vid Norrlands dragoner (K 4) att överlåta en eller två av sina fria resor till en nära anhörig, som på det sättet skulle få fri resa till Arvidsjaur. En sådan försöksverksamhet skulle inte behöva innebära några ökade kostnader för statsverket.

Vad utskottet nu har anfört om en försöksverksamhet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 26) i moment 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motion 1983/84: 1178 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om viss försöksverksamhet vid Norrlands dragoner.

4 Civilförsvarets fortsatta utveckling (punkt 12) – skyddsrumbyggandet

Eric Hägelmark (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 32 börjar "Utskottet vill" och slutar "tidigare beställningar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det f.n. saknas rationella instrument för att fördela resurserna för skyddsrumbyggande. Fortfarande blir detta ofta på ett slumpmässigt sätt beroende av bostadsbyggandet. Det medför att ett stort antal skyddsrum byggs i områden som måste bedömas vara ytterst osannolika mål för dyrbar flygbekämpning.

En kommitté har haft till uppgift att behandla frågor som har samband med genomförande av 1982 års försvarsbeslut om civilförsvaret och kommunerna. Det är angeläget att snarast få till stånd den kommunala planering som skall ge besked om var skyddsrum i första hand bör tillkomma i en skyddsrumsort. Innan den planeringen är utförd kan befaras att medel till skyddsrumbyggande i vissa fall går till projekt som inte skulle ha kommit till utförande om planerna varit färdiga och riskbedömningarna gjorda. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottets mening anledning att de närmaste åren vara mer återhållsam med skyddsrumbyggandet än försvarsministern har angett.

dels att utskottets hemställan (s. 33) i moment 2 a bort ha följande lydelse:

2. beträffande *skyddsrumbyggandet*
 - a. att riksdagen med anledning av budgetpropositionen och med bifall till motion 1983/84: 1177, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

5 Anslagsfrågor för civilförsvaret (punkt 14) – anslaget Civilförvar: Skyddsrum

Eric Hägelmark (fp) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 37 börjar "Det väsentliga" och slutar "avslår motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Det väsentliga för nästa budgetårs beställningar av materiel och besked om ersättning för anordnande av skyddsrum är de bemyndiganden som föreslås. Även om betalningsmedlen för materiel och skyddsrum i huvudsak är bundna av tidigare beställningar och besked bör det finnas utrymme för en minskning av anslaget Civilförvar: Skyddsrum, som är ett förslagsanslag, i enlighet med motion 1177 (fp). Utgiftsramen för skyddsrum bör underutnyttjas i motsvarande mån.

dels att utskottets hemställan (s. 37) i moment 3 b bort ha följande lydelse:

3. beträffande *Civilförvar: Skyddsrum*

b. att riksdagen med anledning av budgetpropositionen, med bifall till motion 1983/84: 1177, yrkande 4, och med avslag på motion 1983/84: 576, yrkande 4 d), för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 479 500 000 kr.

6 Anslagsfrågor för det ekonomiska försvaret (punkt 17) – omfördelning av vissa medel

Per Petersson, Göthe Knutson, Olle Aulin och Anita Bråkenhielm (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 42 börjar "Utskottet har" och slutar "bör avslås" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anføres i motion 1896 (m) att de behov av medel som regeringen anmäler under anslaget Beredskapslagring och industriella åtgärder så långt möjligt bör tillgodoses genom utnyttjande av andra medel än anslagsmedel. I första hand bör utnyttjas medel som frigörs genom försäljning av beredskapslagrade produkter. Härigenom torde bli möjligt att minska förbrukningen av anslagsmedel med betydande belopp. På liknande sätt bör regeringen kunna minska medelsförbrukningen under kommande budgetår. Möjligheterna att omfördela medel på det sätt som utskottet förordar och den minskning av förbrukningen av anslagsmedel som ter sig möjlig under budgetåret 1984/85 bör regeringen redovisa för riksdagen i budgetpropositionen 1985. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 43) i moment 3 a bort ha följande lydelse:

a. att riksdagen med anledning av motion 1896, yrkande 7, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om minskad medelsförbrukning under anslaget.

Särskilda yttranden

1 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) – den värnpliktiges civila utbildning som grund för värnpliktsutbildning

av Eric Hägelmark (fp).

Värnpliktsutbildningen skall ge kunskaper och färdigheter för en krigs-placering. Den värnpliktige bör därför inte utbildas längre tid än som behövs för att han skall klara sina krigsuppgifter. Det skulle enligt min mening vara möjligt att förkorta utbildningstiden för vissa värnpliktiga om man i större utsträckning än som nu sker tog till vara civil utbildning och civila färdigheter i utbildningen till den värnpliktiges krigsuppgift. Med hänsyn härtill anser jag det vara angeläget att värnpliktsutbildningskommittén ingående behandlar denna fråga.

2 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) – försvarsin-formation till tjänstgörande värnpliktiga

av Göthe Knutson (m).

I motion 1983/84: 770 framhålls betydelsen av försvarsupplysning till de värnpliktiga under såväl grundutbildning som repetitionsövningar. Utskot-tet delar denna uppfattning och skriver att försvarsupplysningen bör ge-nomföras på det sätt och i den omfattning som föreskrivs i försvarshandbo-ken (FFS 1983: 35). Där anges att "för teoretisk försvarsupplysning under grundutbildningen avdelas mellan 12 och 35 timmar beroende på värn-pliktskategori. Under repetitionsutbildningen skall anordnas försvarsupp-lysnings under 2 timmar."

I motionen konstateras emellertid att brister föreligger i genomförandet av försvarsupplysningen vid en del förband. Sannolikt beror det på att en del förbandschefer fäster mindre vikt vid försvarsupplysningen. Detta är enligt min mening oacceptabelt. Den värnpliktige skall ha *rätt till* försvars-upplysning i åtminstone den omfattning som anges i försvarshandboken.

Förutsättningen

En grundförutsättning för en nations förmåga att försvara sig mot en angräpare är dels ett starkt försvar, dels en stark försvarsvilja hos medbor-garna. Försvarsviljan kan även vara avgörande för uppbyggnaden av ett starkt försvar med tanke på politikernas känslighet för opinioner i en eller annan riktning.

I ett land som vårt där försvaret bygger på allmän värnplikt är det naturligtvis särskilt angeläget att det finns en stark och utbredd försvars-vilja hos de värnpliktiga. F. n. kan vi glädja oss åt att så är fallet.

Den f. n. starka försvarsviljan måste emellertid befastas och om möjligt

ytterligare stärkas genom kontinuerlig försvarsupplysning, inte minst bland de värnpliktiga. Det är av största betydelse att varje värnpliktig får en klar bakgrund till sin militära utbildning, dvs. den säkerhetspolitiska situationen för vårt lands vidkommande samt kännedom om de mål som riksdagen i enighet satt upp för att vidmakthålla vårt lands nationella oberoende och handlingsfrihet.

Fred, frihet och försvar

Den försvarsupplysning som skall ges måste klargöra det givna sambandet mellan fred, frihet och försvar. Utan försvar kan vårt land inte trygga vår frihet. Samtidigt är friheten en förutsättning för fred. Vårt försvar har i första hand en fredsbevarande uppgift.

Den värnpliktige skall, med andra ord, få ingående och heltäckande svar på frågan *varför* han gör sin värnplikt, *varför* vi har den allmänna värnplikten och *varför* den är så viktig att fullgöra.

För den värnpliktige är det också av största betydelse att få kännedom om den miljö som kommer att omge honom i en krigssituation och vilka krav som kommer att ställas på honom i ett sådant läge.

Med tanke på allt detta är det naturligtvis mycket beklagligt att brister föreligger i fråga om genomförandet av försvarsupplysningen till de värnpliktiga. Detta har klart och tydligt framkommit – bl. a. vid föredragningar i försvarsutskottet med anledning av motionen. Långt ifrån alla förband följer givna anvisningar, och försummar således de direktiv som ges i försvarshandboken.

Hopp om förbättring

Utskottet nöjer sig dock med att förutsätta att utbildningsansvariga chefer delar den uppfattning som såväl motionärerna som utskottet ger till känna om de värnpliktigas behov och rätt till försvarsupplysning. Och med den utgångspunkten räknar utskottet med att förbättringar sker där brister föreligger.

Utskottet räknar också med att särskilda utbildningsinsatser kommer till stånd för att ge befälet tillräckliga kunskaper för att kunna ge den information som krävs. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns tillräcklig anledning att riksdagen nu uttalar sig i dessa frågor.

Med hänsyn härtill beklagar jag att utskottet inte kunnat enas om att föreslå riksdagen ett tillkännagivande om angelägenheten av försvarsupplysning och att sådana åtgärder vidtas att *varje* värnpliktig får den försvarsupplysning som han har rätt till enligt givna direktiv, dvs. om ett uttalande i enlighet med motionens hemställan.

Inte tillräckligt

Jag anser nämligen att försvarsutskottet *inte* fått garantier för att förbättringar sker på de förband där brister föreligger i försvarsupplysningen. Det

synes mig heller inte föreligga tillräckliga planer på den nämnda utbildningen för befäl. Det är gott och väl att de som nu utbildas till officerare får nödvändig utbildning för att kunna genomföra försvarsupplysningen. Även de som redan är i aktiv tjänst måste emellertid tillförsäkras motsvarande utbildning. Och i det avseendet har utskottet, enligt min mening, inte fått tillfredsställande besked från vare sig försvarsdepartementet eller militärledningen.

Ingen möda bör lämnas ospard för att ge varje värnpliktig klarläggande information om betydelsen av värnplikten och det givna sambandet mellan fred, frihet och försvar.

3 Anslagsfrågor för övrigt totalförsvar (punkt 19) — personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna (m, c, fp)

av Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp).

I samband med 1982 års försvarsbeslut underströk utskottet värdet av en betydande utbyggnad av personalresurserna vid civilbefälhavarkanslierna (FöU 1981/82: 18 s. 161–168). Under budgetåret 1982/83 tillfördes ifrågasvarande kanslier tre tjänster. I budgetpropositionen 1983 ansåg föredragande statsrådet att en viss förstärkning av civilbefälhavarkanslierna behövdes även under budgetåret 1983/84. I den mån medel kunde frigöras från andra anslag borde de få användas för detta ändamål. Vid behandlingen i försvarsutskottet reserverade sig de borgerliga partiernas företrädare i utskottet. De ansåg att den förstärkning för budgetåret 1983/84 som föredragande statsrådet uttalade sig om borde som slutligt riktmärke ha det totala behov som utskottet hade konstaterat och innefatta minst lika många nya tjänster som hade tillförts kanslierna budgetåret 1982/83. Vi kan nu konstatera att en sådan förstärkning också har kommit till stånd.

Civilbefälhavarna har mycket betydelsefulla uppgifter i krig. I fred krävs att de svarar för en omfattande planering och stora utbildningsinsatser. Vi anser det därför angeläget att det av utskottet angivna målet får vara riktmärke även vid prövningen av den fortsatta utbyggnaden av personalresurserna vid civilbefälhavarkanslierna. Enligt vår mening är personalförstärkningar av minst denna omfattning nödvändiga för att göra det möjligt för civilbefälhavarna att fullgöra sina viktiga uppgifter.

Bilaga 1

	Behandlas i betänkan- de utsk. reserv. hemst. nr p.:mom.
Sammanställning av motionsyrkanden	
1983/84: 489 av Oswald Söderqvist (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att motverka militaristiska tendenser, som de i motionen angivna, vid svenska militära förband och skolor.	6: 4 c
1983/84: 576 av Lars Werner m. fl. (vpk)	
1. att riksdagen beslutar	
a) att uttala att en större vikt i fortsättningen skall ägnas åt sårbarhet i samhället vid det svenska totalförsvarets planering.	6: 1 b
b) att hos regeringen hemställa om att direktiven till nästa försvarsutredning utformas i enlighet därmed.	6: 1 b
4. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84: 100, bilaga 6, beslutar	
b) att under punkt G 1. Civilförsvar, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 21 700 000 kr. förhöjt belopp till 394 309 000 kr.,	14: 1 c
c) att under punkt G 2. Civilförsvar: Anskaffning av anläggningar, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 2 700 000 kr. förhöjt belopp till 33 600 000 kr.,	14: 2
d) att under punkt G 3. Civilförsvar: Skyddsrum, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 160 000 000 kr. förhöjt belopp till 739 500 000 kr.,	14: 3 b
e) att under punkt H 2. Drift av beredskapslager, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 6058 000 kr. förhöjt belopp till 231 118 000 kr.,	17: 2
f) att under punkt H 3. Beredskapslagring och industriella åtgärder, bevilja ett i förhållande till regeringens förslag med 350 523 000 kr. förhöjt belopp till 470 665 000 kr.	17: 3 c
1983/84: 617 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen framförts om skyddsmaskproduktionen.	12: 1
1983/84: 770 av Göthe Knutson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om angelägenheten av försvarsupplysning och att sådana åtgärder vidtas att varje värnpliktig under sin grundutbildning får en fullgod försvarsinformation omfattande minst 15 timmar samt att rimlig tid för försvarsupplysning anslås även under repetitionsövningar.	6: 4 d

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
p.:mom.

1983/84: 971 av Per Petersson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frivilliga försvarsorganisationer. 6: 5 a

1983/84: 972 av Mona Saint Cyr (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fulla ersättningen till kommunerna för planläggning av civilförsvaret. 12: 3

1983/84: 1087 av Björn Molin m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen med avslag på regeringens hemställan i proposition 1983/84: 100 under försvarsdepartementets bilaga punkt 4.7 ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ABAB:s monopolställning. 3 1

1983/84: 1176 av Gunhild Bolander (c) och Per-Axel Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medelstilleddning för skyddsrumbyggandet inom Gotlands län. 12: 2 b

1983/84: 1177 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen begär förslag till nästa riksmöte om förstärkning av civilbefälhavarnas kanslier genom omfördelning av tjänster från central och lägre regional nivå inom de civila delarna av totalförsvaret, alternativt också från myndigheter inom det militära försvaret, 19: 2 a

2. att riksdagen godtar den av regeringen föreslagna förseningen i fråga om skyddsmasker och barnskydd för civilbefolkningen men med tillägg av vad i motionen anförts om C-skydd inom militära försvaret, prioritering av barnskydd samt principer för fördelning av skydd, 12: 1

3. att riksdagen uttalar att planeringen för skyddsrumbyggande bör utgå från återhållsamhet med pengar till skyddsrum i sådana områden som vid kommande kommunal skyddsplanering kan visa sig bli betraktade som lågriskområden, 12: 2 a 4

4. att riksdagen beslutar att anslaget till skyddsrum skall vara 100 milj. kr. lägre än vad regeringen föreslagit. 14: 3 b 5

1983/84: 1178 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en försöksverksamhet av i motionen angivet slag genomförs, lämpligen vid K 4 Arvidsjaur, som bör ta sikte på att reformen skall kunna införas vid övriga förband och ge värnpliktiga möjlighet att överlåta fri värnpliktsresa till närmaste anhöriga. 8: 3 3

1983/84: 1180 av Oswald Söderqvist m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att lösa problemen med barnomsorg vid inkallelse till militärtjänst. 6: 4 e

	Behandlas i utsk. hemst. p.:mom.	betänkande reserv. nr
1983/84: 1559 av Karin Ahrland (fp) och Kerstin Ekman (fp) vari yrkas att riksdagen i skrivelse till regeringen begär sådana regler i fråga om övningar inom försvarsmakten och civilförsvaret att bättre hänsyn än i dag kan tas till föräldrars barnomsorg.	6: 4 f	2
1983/84: 1560 av Jan Bergqvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att öka informationen om FN och FN-frågor inom utbildningen i försvaret.	6: 4 g	
1983/84: 1565 av Hagar Normark (s) och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen av beredskapsskäl begära en inventering av bostäder som inte är beroende av elström för sin uppvärmning och som kan utgöra en reserv för användning i händelse av krig, långa elavbrott i fred och andra katastrofer.	12: 5	
1983/84: 1566 av Per Petersson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett slopande av ABAB:s särställning i fråga om bevakning av totalförvarsobjekt.	3	1
1983/84: 1896 av Sten Svensson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 7. att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om förslag till neddragning av anslagen till beredskapslagring inom tekoområdet i enlighet med vad som anförts i motionen.	17: 3 a	6
1983/84: 2206 av Kerstin Ekman (fp) och Karin Ahrland (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om civila kunskaper som grund till värnpliktsutbildningen.	6: 4 h	
1983/84: 2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena 1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts med anledning av direktiv till 1984 års försvarskommitté, 7. att riksdagen uttalar att den i 1982 års försvarsbeslut fastlagda tidpunkten för anskaffning av skyddsmasker till hela befolkningen skall ligga fast.	6: 1 c 12: 1	
1983/84: 2212 av Yvonne Sandberg-Fries (s) och Ralf Lindström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande skjutplatsen vid Torhamns udde.	7: 1	
1983/84: 2358 av Lennart Brunander (c) och Inger Josefsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet.	15: 2	

Kommittédirektiv

Totalförsvarets utveckling efter budgetåret 1986/87

Dir. 1984: 14

Beslut vid regeringssammanträde 1984-03-15

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Thunborg, anför

0 Sammanfattning

För att bereda underlag inför 1987 års försvarsbeslut föreslås att en parlamentariskt sammansatt kommitté nu tillkallas.

Kommitténs arbete bör bl. a. inriktas på att

- analysera den internationella och den inhemska utvecklingen,
- överväga försvarspolitikens roll inom säkerhetspolitiken,
- överväga de olika totalförsvargrenarnas roll inom försvarspolitikern,
- överväga och lämna förslag om totalförsvarets och de olika totalförsvargrenarnas inriktning efter budgetåret 1986/87.

Vidare föreslås att kommittén skall överväga och lämna förslag om vissa frågor rörande priskompensationssystem, statsmakternas sätt att behandla svårigheter att genomföra den beslutade inriktningen under en försvarsbeslutsperiod samt om riksdagens inflytande på utvecklingen inom totalförsvarssektorn.

Regeringen kommer senare att ge kompletterande direktiv för kommitténs arbete.

Kommitténs förslag som är av betydelse för regeringens anvisningar för programplanering skall lämnas senast vid årsskiftet 1985-1986.

1 Gällande inriktning

Inriktningen av Sveriges säkerhets- och försvarspolitik och totalförsvarets utveckling efter budgetåret 1981/82 behandlades ingående i prop. 1981/82: 102, FöU 18 och 20, rskr 374 och 403 på grundval av förslag från 1978 års försvarskommitté i betänkandena (SOU 1979: 42) Vår säkerhetspolitik, (Ds Fö 1980: 2) Vidgad säkerhetspolitisk debatt, (Ds Fö 1981: 1) Säkerhetspolitiken och totalförsvaret och (Ds Fö 1981: 14) Totalförsvaret 1982/1987. Genom 1982 års försvarsbeslut och den inriktning beslutet gavs av riksdagen under våren 1983 (prop. 1982/83: 100 bil. 6, FöU 9, rskr 271) fastställdes bl. a. en långsiktig inriktning av säkerhets- och försvarspolitikern och planeringsramar för perioden 1982/83–1986/87.

Beslutet innebar för *det militära försvaret* bl. a. att det skulle skapas

bättre möjligheter till materielomsättning och teknisk förnyelse, främst för de mest kvalificerade förbanden i krigsorganisationen, genom reduceringar och omstruktureringar i fredsorganisationen, personalminskningar och omfattande rationaliseringar i övrigt. Riksdagen har därefter (prop. 1983/84: 25 bil. 2, FöU 9, rskr 118) beslutat tillföra marinen 250 milj. kr. utöver tidigare tilldelade medel för förstärkningar av vårt skydd mot ubåtar.

Betydande ekonomiska svårigheter har uppstått för det militära försvaret. Prisutvecklingen för flera av de materielprojekt som ingick i försvarsbeslutet har, bl. a. som en följd av dollarkursens uppgång, avvikit kraftigt från nettoprisindex. Regeringen har därför (prop. 1983/84: 112) beslutat föreslå riksdagen en ökning, för vissa angivna ändamål, av de medel som bör anvisas för budgetåret 1984/85 och den planeringsram som bör gälla för resterande del av nuvarande försvarsbeslutsperiod, dvs. åren 1985/86 och 1986/87.

För *totalförsvarets civila delar* innebar 1982 års försvarsbeslut väsentliga förändringar av den inriktning som dittills gällt. Bl. a. skall kommunerna ta över ansvaret för ledningen av civilförsvarsverksamheten på lokal nivå i krig och för planeringen härför i fred. För det ekonomiska försvaret bestämdes att individens överlevnad och samhällets funktion borde säkerställas om vi helt eller delvis blir hänvisade till egna försörjningsresurser. Vidare bestämdes vissa uppgifter i s. k. fredskriser. Även hälso- och sjukvården samt socialtjänsten i krig fick en delvis ny inriktning. Riksdagen har hösten 1983 (prop. 1983/84: 40, FöU 7, rskr 88) beslutat om en viss minskning under budgetåret 1984/85 av skyddsrumbygget jämfört med 1982 års försvarsbeslut.

Såväl inom det militära försvaret som inom totalförsvarets civila delar pågår nu genomförandet av 1982 års försvarsbeslut. Många av de beslutade åtgärderna kommer att ta lång tid att genomföra. Som exempel kan nämnas utveckling och anskaffning av flera materielobjekt inom försvarsmakten samt strukturförändringar och rationaliseringar i det militära försvarets fredsorganisation, vilka planerats för att genomföras under en tioårsperiod. Omstruktureringen inom de civila delarna av totalförsvaret kommer inte heller att vara helt genomförd förrän flera år in på nästa försvarsbeslutsperiod.

2 Pågående studier och utredningar

Perspektivplanering

Arbetet med att ta fram underlag för nästa försvarsbeslut har pågått i regeringskansliet och vid myndigheterna sedan sommaren 1982. En betydelsefull del av detta underlag är perspektivplanerna, vilka utarbetas vid myndigheterna efter anvisningar från regeringen enligt följande tidsplan i stort.

juni	1982	regeringens anvisningar för vissa analyser och övriga förberedelser.
april	1983	myndigheternas rapport av problemområden m. m. inför försvarsbeslutet 1987.
juni	1983	regeringens anvisningar för perspektivplaneringens fas A.
juni	1984	myndigheternas rapport efter fas A.
sommaren	1984	regeringens anvisningar för perspektivplaneringens fas B.
andra kvartalet		myndigheternas rapport efter fas B
1985 (preliminärt)		(perspektivplaner för perioden efter budgetåret 1986/87).

Därutöver har regeringen uppdragit åt försvarets forskningsanstalt att utarbeta underlag för beslut om försvarsforskningens långsiktiga inriktning. Detta arbete ansluter till de olika stegen i perspektivplaneringen.

Enligt regeringens anvisningar skall myndigheterna i sitt arbete utgå från att nästa försvarsbeslut kommer att fattas under våren 1987.

Regeringen har i anvisningarna för perspektivplaneringens fas A lagt fast vissa säkerhetspolitiska utgångspunkter och gjort en bedömning av utvecklingen i omvärlden och av framtida konfliktrisker. Dessutom har angetts vilka uppgifter i stort totalförsvaret skall kunna lösa i olika tänkta situationer, s. k. konfliktkategorier. Genom försvarsdepartementets försorg ställs vissa exempel i form av angreppsfall och krisfall till myndigheternas förfogande i början av år 1984.

Grundläggande för anvisningarna är att huvuddelen av värderingarna och målen för vårt totalförsvaret bedöms bli oförändrade även efter budgetåret 1986/87. Regeringen har därför inriktat arbetet under fas A på att i första hand ta fram ett fördjupat underlag inom ett antal områden som behöver uppmärksammas särskilt i 1987 års totalförsvarsbeslut.

Överbefälhavaren studerar i perspektivplaneringens fas A de påfrestningar som vårt land framdeles kan tänkas ställas inför i fred och under neutralitet och vilka krav dessa kan ställa på det militära försvaret. Dessutom utreder överbefälhavaren frågor både rörande försvarsmaktens krigsorganisation, bl. a. system för bekämpning av sjömål, pansarvärnssystem och luftförsvaret, och rörande fredsorganisationen, bl. a. ett långsiktigt, principiellt mål för fredsorganisationens utveckling. Vidare utarbetar överbefälhavaren under fas A underlag avseende den svenska försvarsindustrins långsiktiga utveckling.

För de civila delarna av totalförsvaret utreds på motsvarande sätt bl. a. frågor om civilförsvarets verksamhetens knytning till samhället och medborgarna, materiel för civilförsvarets krigsorganisation, befolkningens och krigsviktiga samhällsfunktioners skydd, hälso- och sjukvården samt socialtjänsten i krig samt ledningen och försörjningen på lokal nivå. Dessutom utreds bl. a. näringslivets utveckling såvitt avser områden som kan

bedömas vara eller bli särskilt kritiska från försörjningsberedskapssynpunkt, elförsörjningen samt behovet av krigsskydds- och beredskapsåtgärder i telesystemet.

Översyn av värnpliktsutbildningen

Vissa frågor om värnpliktsutbildningens utformning övervägs av en särskild kommitté som regeringen tillkallade i juni 1983. Kommittén har i uppdrag att våren 1984 lämna förslag till utgångspunkter för de fortsatta studierna av värnpliktsutbildningens utformning inför 1987 års försvarsbeslut. Kommittén har getts stor frihet att inom ramen för nuvarande principer föreslå ändringar i grund- och repetitionsutbildningen. I direktiven för kommitténs arbete har som angelägna frågor angetts bl. a. hur de ökade kraven att med fredsorganisationens resurser göra snabba insatser skall tillgodoses året runt. Vidare har angetts att kommitténs förslag bör medföra lägre sammanlagda kostnader för värnpliktsutbildningen. Kommittén skall bl. a. studera möjligheterna att ge de värnpliktiga ett ökat ansvar för sin utbildning, att ytterligare differentiera utbildningstiderna samt att samordna utbildningsresurserna mellan försvarsgrenarna.

Befälsbehovsutredningen

Regeringen tillkallade i september 1982 en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av kraven på utbildning och kvalitet hos militära chefer m. m. Översynen som ursprungligen främst inriktades mot de befattningsskikt som är styrande för rekrytering och utbildning har genom tilläggsdirektiv i december 1983 vidgats till att omfatta beräkningar av minimibehovet av yrkesofficerare på alla nivåer i krigsorganisationen. Utredningen som har antagit namnet befälsbehovsutredningen kommer att senast under fjärde kvartalet 1984 lämna förslag till en balanserad befälsstruktur.

Överväganden om totalförsvarets ledningsstruktur

Av stor betydelse för effektiviteten inom totalförsvaret är hur dess enheter för ledning organiseras och dimensioneras. Ett omfattande underlag har tidigare tagits fram rörande olika delområden av ledningsstrukturen. Vissa beslut har fattats, men inom flera områden pågår fortfarande utredningar och försök. Tillgängligt underlag sammanställs nu inom regeringskansliet.

I anvisningarna för perspektivplaneringens fas A har överbefälhavaren fått i uppdrag att utreda och definiera de ändringar i den militära ledningsstrukturen, främst i krig, som en reduktion av antalet militärområden till fyra eller tre skulle medföra. Regeringen har vidare i september 1983 gett försvarets rationaliseringsinstitut i uppdrag att till den 1 oktober 1984 utarbeta minst ett sammanhängande alternativt förslag till ledningsstruktur för de civila delarna av totalförsvaret i fred och krig. Regeringen har

dessutom i december 1983 uppdragit åt överbefälhavaren att under senare delen av 1984 redovisa sådana förändringar i organisation och arbetsformer inom och mellan de centrala staberna som bör vidtas för att stärka överbefälhavarens programsamordnande roll.

Ekonomiska utgångspunkter

Som ekonomisk utgångspunkt för delstudierna under perspektivplaneringen har regeringen angett följande:

”Studierna av angivna områden under fas A skall bedrivas med utgångspunkt i att försvarsmaktens ram efter budgetåret 1986/87 är i huvudsak oförändrad (prop. 1982/83: 100 bil. 6). Härvid skall planeringen genomföras i fast pris. Reserver skall inte avdelas.

För arbetet under fas B kommer regeringen att lämna anvisningar som innebär att handlingsvägar på olika ekonomiska nivåer skall studeras. Under fas B skall vidare särskilt studeras de ramminskningar som möjliggörs av den minskande årliga värnpliktskontingenten från mitten av 1990-talet.”

3 En ny försvarskommitté bör tillkallas

Riksdagen (FöU 1981/82: 18) har uttalat att den förutsätter att erfarenheterna av myndigheternas och försvarskommitténs arbete inför 1982 års försvarsbeslut tas till vara och blir vägledande för kommande arbete av detta slag. Riksdagen har vidare (FöU 1983/84: 6, rskr 72) med anledning av förslag från riksdagens revisorer bl. a. uttalat att det är önskvärt att riksdagen får ett ökat inflytande på utvecklingen inom totalförsvaret. I samband härmed konstaterade riksdagen att eftersom flertalet av ledamöterna i en försvarskommitté utgörs av riksdagsledamöter innebär en sådan kommittés arbete parlamentarisk insyn och medverkan i försvarsplaneringen.

Vid planeringen av förberedelsearbetet inför 1987 års försvarsbeslut har regeringen beaktat erfarenheterna från tidigare arbeten av detta slag. Detta har bl. a. lett fram till en något ändrad inriktning av perspektivplaneringens inledande fas. Orientering om arbetets uppläggning har lämnats till riksdagens utrikes- och försvarsutskott.

Mot bakgrund av vad jag har anfört förordar jag att en parlamentariskt sammansatt kommitté nu tillkallas för att överväga och lämna förslag om säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets fortsatta utveckling m. m. efter budgetåret 1986/87.

4 Inriktningen av kommitténs arbete

Säkerhetspolitiken

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets fred och frihet. Den formas genom en samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Vår säkerhetspolitik kommer till uttryck i den alliansfria politiken i fred syftande till neutralitet i krig, stödd på ett efter våra förhållanden starkt försvar. Den kommer också till uttryck i strävandena att minska riskerna för krig och konflikter i världen.

Som grund för sina överväganden om totalförsvarets inriktning, uppgifter och sammansättning bör kommittén i en första etapp av sitt arbete analysera utvecklingen i omvärlden och de hot mot vår fred och vår frihet som kan uppkomma samt bedöma hur dessa hot kan förebyggas och mötas. Kommittén bör också analysera den svenska samhällsutvecklingen från sårbarhets- och resurssynpunkt och därvid särskilt uppmärksamma sådana delar av samhället där funktionssäkerhet och motståndskraft kan vara av väsentlig säkerhetspolitisk betydelse. Kommittén bör som bakgrund till sina överväganden ta del av de bedömningar som gjorts rörande den långsiktiga ekonomiska utvecklingen i Sverige.

Kommittén bör studera samspelet mellan olika säkerhetspolitiska medel och särskilt överväga försvarspolitikkens roll inom säkerhetspolitiken.

De internationella nedrustningsförhandlingarna i vilka Sverige under lång tid spelat en aktiv roll har på senare år kommit att beröra frågor, som också direkt angår förhållanden i vårt närområde och vår försvarspolitik. Kommittén bör mot denna bakgrund studera hur vår politik i internationella nedrustningsfrågor och andra förhandlingar om internationell säkerhet kan samordnas med och förstärka övriga delar av säkerhetspolitiken. Därvid bör kommittén bl. a. överväga vilka tänkbara rustningskontroll- och nedrustningsåtgärder, som är särskilt betydelsefulla för Sveriges säkerhet och hur dessa påverkar Sveriges totalförsvaret.

Totalförsvaret

Inom försvarspolitiken förutsätts ett samspel och en samverkan mellan totalförsvarets olika grenar: militärt försvar, civilt försvar, ekonomiskt försvar, psykologiskt försvar och övrigt totalförsvaret. Kommittén bör mot bakgrund av sina överväganden om försvarspolitikkens roll inom säkerhetspolitiken och sina analyser av den internationella och den inhemska utvecklingen överväga de olika totalförsvarens grenarnas roll inom försvarspolitiken.

Det nordiska områdets betydelse för stormaktsblocken bedöms ha ökat. Denna utveckling har bl. a. gjort det mera troligt att Sverige kan beröras redan i ett tidigt skede av en stormaktskonflikt. Särskild vikt måste därför läggas vid totalförsvarets roll att under perioder av skärpta motsättningar

mellan stormaktsblocken bidra till stabiliteten i det nordiska området och till respekten för det svenska territoriets integritet. Krav understödda av hot måste kunna avvisas. De mest resurskrävande uppgifterna för totalförsvaret är att avhålla andra makter från att angripa vårt land, att begränsa konsekvenserna för vår del av kriser och krig i omvärlden och att, om vi ändå angrips, med all kraft försvara vårt land och bevara vår nationella frihet. Kommittén bör granska dessa utgångspunkter och överväga vilka krav som mot denna bakgrund bör ställas på totalförsvarets skilda delar.

Jag har tidigare beskrivit de studier inom olika delområden som genomförs under perspektivplaneringens fas A. Med bl. a. resultaten av dessa som grund avser regeringen att under sommaren 1984 ge direktiv för myndigheternas arbete med sammanvägda förslag till planering (handlingsvägar) för perioden efter budgetåret 1986/87. Kommittén bör under en andra etapp av sitt arbete överväga och lämna förslag om totalförsvarets och de olika totalförsvargrenarnas inriktning efter budgetåret 1986/87. Härvid bör myndigheternas rapporter efter perspektivplaneringens fas B utgöra ett viktigt underlag. Det bör stå kommittén fritt att ta upp även andra frågor som kommittén finner bör undersökas särskilt under det fortsatta studie- och planeringsarbetet.

Kommittén bör överväga och lämna förslag om totalförsvarets ledningsstruktur i fred och krig. Härvid bör förslagen beträffande det militära försvaret och beträffande de civila delarna av totalförsvaret vara samordnade. Jag avser senare föreslå att regeringen, bl. a. på grundval av de utredningar som nu genomförs av överbefälhavaren och av försvarets rationaliseringsinstitut, ger underlag för kommitténs arbete i dessa delar.

Det militära försvaret

Säkerhetspolitiska, strategiska och militärtekniska förändringar medför kontinuerliga behov av anpassning och förbättringar inom stora delar av det militära försvaret. Samtidigt måste materiel ersättas när den inte längre är funktionsduglig. I några fall kan den tekniska utvecklingen göra det möjligt att uppnå erforderliga prestanda till lägre kostnader än tidigare. Som regel innebär dock de högre krav som efterhand måste ställas på ett flertal funktioner att kostnaderna för varje enhet kommer att öka. Som exempel på förändringar av ovan angivet slag kan nämnas utvecklingen inom elektronikområdet vilken medför krav på såväl skydd som aktiv förmåga hos flera av våra system samt den fortsatta utvecklingen av fjärrverkande vapensystems räckvidd och precision som innebär ökande krav på skydd och rörlighet hos våra förband och vapensystem.

Det är således nödvändigt med ökade satsningar inom vissa delar av krigsorganisationen. Sådana ökningar måste, i en begränsad ekonomi, mötas genom rationaliseringar och genom att målen ställs lägre inom andra områden. Tidigare beslut i sådana avvägningsfrågor har huvudsakligen inneburit en prioritering av de mest kvalificerade förbanden i krigsorgani-

sationen. För detta har erfordrats omfattande rationaliseringar och reduktioner av fredsorganisationen och vissa antalsminskningar av de kvalificerade förbanden. Strävan har härvid varit att kompensera dessa antalsminskningar genom att säkerställa de återstående kvalificerade förbandens förmåga.

Jag har tidigare redovisat huvuddragen i 1982 års försvarsbeslut. De omfattande rationaliseringar och fredsorganisationsförändringar som där beslutades håller nu på att genomföras. Vissa möjligheter att ytterligare minska kostnaderna för fredsverksamheten, bl.a. som en följd av de minskande värnpliktskontingenterna, undersöks nu av 1983 års värnpliktsutbildningskommitté. Det är dock nödvändigt att utnyttja även andra fortsatta rationaliseringsmöjligheter. Kommittén bör studera möjligheterna att minska kostnaderna för fredsverksamheten och särskilt ange inriktningen av den fortsatta utvecklingen av fredsorganisationen. Dessa studier bör vara så långsiktiga att minskningen av värnpliktskontingentens storlek under de närmaste 15 à 20 åren kan beaktas. De kostnadsminskningar som kan uppnås på detta sätt i framtiden är emellertid knappast tillräckliga för att ge möjligheter till sådana ökade satsningar inom vissa områden som belysts ovan. Därför måste också förändrade prioriteringar inom krigsorganisationen övervägas.

Som tidigare nämnts har under de senaste årtiondena antalet kvalificerade förband minskat, i vissa fall avsevärt. Samtidigt har emellertid antalet typer av förband och funktioner varit i huvudsak oförändrat. Det militära försvaret har många olika uppgifter som i sig kräver tillgång till skilda typer av förband. Det ligger också ett mycket stort värde i att vid ett anfall mot oss ha tillgång till flera slag av förband som i samverkan och på stort djup kan utveckla en avsevärt större försvarseffekt än vad ett mera ensidigt uppbyggt försvar skulle kunna. Till följd av utvecklingen under lång tid kan dock det enskilda systemets betydelse i detta sammanhang komma att förändras.

Kommittén skall mot denna bakgrund analysera och lämna förslag om inriktningen av det militära försvarets olika delar under perioden efter budgetåret 1986/87. Härvid bör kommittén analysera dels inom vilka områden ökade satsningar är nödvändiga, dels möjligheterna att inom en begränsad ekonomi bereda plats för sådana satsningar. Utöver analyser av hur verksamheten kan rationaliseras bör kommittén härvid överväga om något eller några av de större systemen i krigsorganisationen eller delsystem inom dessa på sikt bör utgå. Jag avser senare föreslå att regeringen, bl.a. på grundval av överbefälhavarens rapporter efter perspektivplaneringen, ger underlag för kommitténs arbete i dessa delar.

Kommittén bör tidigt överväga på vilket sätt frågorna om fredsorganisationen bör behandlas. Härvid bör prövas om en särskild kommitté (mot-svarande) bör tillkallas för att ta fram underlag för försvarskommitténs slutliga överväganden och förslag.

Totalförsvarets civila delar

För totalförsvarets civila delar innebar 1982 års försvarsbeslut väsentliga förändringar av inriktningen som kommer att ta lång tid att genomföra. Under perioden efter budgetåret 1986/87 bör verksamheten i första hand inriktas på att fullfölja dessa förändringar. Kommittén bör analysera i vilken utsträckning inriktningen enligt 1982 års försvarsbeslut har kunnat förverkligas och om särskilda åtgärder behövs för att underlätta genomförandet.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen, samhällsutvecklingen och den tekniska utvecklingen kan dock leda till behov av att i vissa avseenden ändra den enligt 1982 års försvarsbeslut gällande inriktningen. Kommittén skall mot bakgrund av sin analys av utvecklingen överväga och lämna förslag till en sådan ev. ändrad inriktning för totalförsvarets civila delar.

Härutöver bör följande delområden studeras närmare.

Enligt målsättningen för totalförsvaret är uppgifterna i krig för totalförsvarets civila delar dels att stödja de samlade försvarsanstängningarna, dels att säkerställa befolkningens och samhällsverksamhetens överlevnad. För att nå det senare målet vidtas inom det civila totalförsvaret en rad skilda beredskapsåtgärder avseende fysiskt skydd, försörjning, information, hälso- och sjukvård m. m. Kommittén bör med utgångspunkt i en samlad syn på dessa frågor lämna förslag till ambitionsnivå för sådana åtgärder.

Totalförsvaret under kriser och i krig är det svenska samhället omställt till kris- och krigsförhållanden. Den svenska samhällsutvecklingen styrs framför allt av fredstida önskemål och behov. En sådan utveckling kan emellertid, beroende på hur den sker, göra samhället sårbart under kriser och i krig. Utvecklingen kan också leda till en stor sårbarhet för olyckor som inträffar i fred.

Samhällsutvecklingen har således stor betydelse för totalförsvarets samtliga delar. Totalförsvarets chefsnämnd har i september 1983 fått i uppdrag att utreda hur totalförsvarets intressen skall kunna tillgodoses i den fredstida samhällsplaneringen. I perspektivplaneringen studeras elförsörjningens och telekommunikationernas sårbarhet. Inom dataområdet har sårbarhetsberedningen (Fö 1981:02) studerat säkerhets- och sårbarhetsfrågor. Livsmedelsförsörjningens sårbarhet utreds f. n. av 1983 års livsmedelskommitté (Dir. 1982:103). Jag avser senare föreslå att regeringen, bl. a. grundat på de studier som genomförs, ger underlag för kommitténs arbete i dessa delar. Mot bakgrund av de förhållanden som gäller i fred bör kommittén bl. a. inom de angivna områdena föreslå ambitionsnivåer beträffande den säkerhet som bör eftersträvas för att verksamheten i erforderlig grad skall kunna fullföljas under kriser och i krig. Kommittén skall lämna förslag till finansiering av de beredskapsåtgärder som behöver vidtas i fred.

För energiförsörjningen har tidigare särskilda oljelagringsprogram beslu-

tats. Regeringen kommer i proposition om vissa oljefrågor att lämna förslag till riksdagen om revidering av det t. o. m. budgetåret 1986/87 gällande oljelagringsprogrammet.

För det ekonomiska försvaret har antaganden om försörjningsuthållighet, försörjningsstandard och kristida utrikeshandel stor betydelse för utformning och dimensionering av beredskapsåtgärderna. Jag räknar med att regeringen, med ledning av bl. a. underlag från överstyrelsen för ekonomiskt försvar, senare kommer att fastställa riktlinjer som skall gälla under resterande del av den nuvarande försvarsbeslutsperioden. Kommittén bör mot bakgrund bl. a. av de antaganden som görs om säkerhetspolitiken föreslå riktlinjer för det ekonomiska försvarets olika program för perioden efter budgetåret 1986/87. Kommittén bör härvid bedöma myndigheternas planeringsantaganden om krisers längd och karaktär samt om möjligheterna att upprätthålla försörjningen med inhemska resurser mot bakgrund av målet om hög säkerhet i kriser och krig. I det sammanhanget bör möjligheterna till och värdet, bl. a. när det gäller påverkan på behovet av beredskapslagring, av s. k. krishandelsavtal med andra länder övervägas.

Det ekonomiska försvaret har enligt 1982 års försvarsbeslut vissa uppgifter inför s. k. fredskriser. Bl. a. skall fredskrislagring genomföras i den omfattning som anges av statsmakterna. Kommittén bör, mot bakgrund av överväganden om konsekvenser för samhället av importstörningar i fråga om f. n. fredskrislagrade varor, våra åtaganden som medlemmar i det internationella energiorganet (IEA) samt de statsfinansiella restriktionerna, pröva omfattningen av denna fredskrislagring. Härvid bör uppmärksammas de möjligheter som kan finnas till ytterligare lagring i näringslivets regi. Denna fråga utreds f. n. av beredskapslagringskommittén (H 1982: 05). Vid prövningen av dessa frågor bör kommittén beakta de konsekvenser en förändrad fredskrislagring kan få för vår försörjningsberedskap under neutralitet och i krig.

Hälso- och sjukvården samt socialtjänsten i krig gavs en delvis ny inriktning i 1982 års försvarsbeslut. För vissa områden fanns emellertid inte tillräckligt underlag för att då besluta om en långsiktig inriktning. Det gäller främst sjukvårdens skydd och sjuktransporter. Kommittén bör studera dessa områden och föreslå en inriktning och finansiering. I samband med överväganden om planeringsriktlinjerna för det ekonomiska försvaret bör motsvarande överväganden göras för försörjningsberedskapen för hälso- och sjukvården. Det bör också ankomma på kommittén att pröva formerna för sjukvårdshuvudmännens medverkan i totalförsvaret.

Försvarsforskning och försvarsindustri

Den svenska alliansfria utrikespolitiken förutsätter att vi har egna resurser att successivt utveckla och förändra försvaret så att det kan anpassas till ändrade tekniska och politiska villkor i omvärlden. Försvarsforskning och industriell kapacitet är viktiga instrument för detta. På grund av

kostnadsutvecklingen är det emellertid av stor vikt att noggrant prioritera de kompetenser och produktionsresurser som på sikt skall upprätthållas inom landet. Kommittén bör därför överväga ambitionsnivån vad avser framtida tillgång till inhemsk kapacitet för forskning, utveckling och produktion för totalförsvarets räkning. Jag avser senare föreslå att regeringen, bl. a. på grundval av de studier som genomförs av överbefälhavaren och av försvarets forskningsanstalt, ger underlag för kommitténs arbete i dessa delar.

Priskompensationssystem

Sedan lång tid har riksdagen i sina fleråriga försvarsbeslut beträffande det militära försvaret och civilförsvaret dels anvisat ekonomiska ramar för hela försvarsbeslutsperioden, vilka angetts i ett fast prisläge, dels bestämt det system enligt vilket dessa ekonomiska ramar skall räknas upp för att kompensera dessa för inträffade pris- och lönestegringar. Från och med budgetåret 1969/70 beräknades compensationen med hjälp av nettoprisindex (NPI). I 1982 års försvarsbeslut bestämde riksdagen att det militära försvaret och civilförsvaret (utom skyddsrum) skall kompenseras för pris- och lönestegringar under perioden 1982/83–1986/87 enligt ett nytt priskompensationssystem baserat på en särskilt beräknad försvarsprisindex (FPI). Priskompensationen för civilförsvarets utgiftsram för skyddsrum baseras även i fortsättningen på NPI.

Det kan redan nu konstateras att den priskompensation som utgår enligt FPI inte i den omfattning som avsågs vid övergången till det nya systemet täckt de fördyringar som inträffat hittills under försvarsbeslutsperioden. Den största orsaken till detta är den ofördelaktiga kursutvecklingen för vissa valutor, särskilt den stora dollarkursstegringen.

Kommittén bör överväga i vilka former och i vilken utsträckning sådana fördyringar som inte täcks av det nu gällande priskompensationssystemet lämpligen skall ersättas. Ett sätt är att det nuvarande systemet modifieras så att även växelkursförändringar och andra väsentliga faktorer beaktas. Försvarets långsiktiga planering underlättas av givna reala resursramar. En utökad indexering av anslagen strider emellertid mot de budgetpolitiska ambitionerna och motverkar dessutom strävandena att vid ändrade växelkurser omdisponera försvarets inköp. Kommittén bör väga dessa fördelar och nackdelar mot varandra och lämna förslag i dessa frågor.

Kommittén bör vidare utreda formerna för styrning av utgifterna för totalförsvarets civila delar. För- och nackdelar med olika former skall belysas. Härvid skall såväl behovet av långsiktig stabilitet i planeringen som behovet av handlingsfrihet på kortare sikt beaktas.

Statsmakternas åtgärder under en försvarsbeslutsperiod

Statsmakternas inriktning och fleråriga planeringsramar för det militära försvaret och civilförsvaret med bl. a. ett prisregleringssystem och årsvisa

budgetbeslut skapar förutsättningar för en långsiktig och förutseende planering och en rationell verksamhet. Periodens längd innebär emellertid att det successivt uppstår allt större osäkerheter. Dessa har sin grund i svårigheterna att beräkna kostnaderna på lång sikt.

Vidare bygger planeringen på prognoser bl. a. av den framtida säkerhetspolitiska och tekniska utvecklingen. Under den senare delen av försvarsbeslutsperioden kan det därför uppstå behov av att i vissa delar ändra planeringen. Till följd av osäkerheter om den framtida inriktningen kan det då också uppstå svårigheter att rationellt utnyttja vissa produktionsresurser, främst de för materielanskaffning och anskaffning av anläggningar. Försvarskommittén bör överväga på vilket sätt statsmakterna bör behandla de svårigheter som kan uppstå av angivna skäl.

Riksdagens inflytande

I enlighet med vad riksdagen (förs. 1982/83: 22, FöU 1983/84: 6, rskr 72) har anfört angående riksdagens inflytande på utvecklingen inom totalförsvarssektorn bör försvarskommittén pröva i vilken utsträckning och på vad sätt de framförda förslagen kan tillämpas före, i samband med och efter nästa långsiktiga försvarsbeslut.

Tidpunkt för kommitténs rapporter

De av kommitténs förslag som är av betydelse för myndigheternas programplanering av perioden efter budgetåret 1986/87 bör redovisas i sådan tid att de kan beaktas i regeringens anvisningar våren 1986 för denna planering, dvs. senast vid årsskiftet 1985-1986.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för försvarsdepartementet

att tillkalla en kommitté med högst sju ledamöter med uppdrag att överväga och lämna förslag om säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets fortsatta utveckling m. m. efter budgetåret 1986/87,

att utse en av ledamöterna att vara ordförande,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt kommittén.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta fjärde huvudtitelns kommittéanslag.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hans hemställan.

(Försvarsdepartementet)

Förslag i proposition 1983/84: 100 till**Lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967)**

Härigenom föreskrivs att 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

27 §

1.¹ De värnpliktigas utbildningstid

Värnpliktsutbildningen utgöres av grundutbildning och repetitionsutbildning. Repetitionsutbildningen kan utgöras av krigsförbandsövningar, särskilda övningar, fackövningar, särskilda fackövningar och mobiliseringsövningar.

A. Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid armén, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 220 och högst 245 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 325 och högst 360 dagar eller, i särskilt kvalificerad befattning, minst 395 och högst 450 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flottan, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G minst 285 och högst 310 dagar,
2. menig kategori F minst 325 och högst 350 dagar,
3. menig kategori E minst 415 och högst 440 dagar,
4. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar,
5. plutonsbefäl minst 380 och högst 440 dagar eller, om den värnpliktige har avlagt sjökaptens- eller sjöingenjörsexamen, minst 325 och högst 350 dagar,
6. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid kustartilleriet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. menig kategori E minst 290 och högst 315 dagar,
3. gruppbefäl minst 290 och högst 315 dagar,
4. plutonsbefäl minst 380 och högst 405 dagar eller, i stabstjänstbefattning, minst 320 och högst 345 dagar,
4. plutonsbefäl minst 380 och högst 405 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

¹ Senaste lydelse 1983: 278.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Värnpliktig, som uttagits för utbildning vid flygvapnet, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. menig kategori G eller F minst 225 och högst 250 dagar,
2. menig kategori E minst 325 och högst 350 dagar,
3. gruppbefäl minst 325 och högst 350 dagar eller, i särskild befattning i underhålls- eller underrättelsetjänst, minst 260 och högst 300 dagar,
4. plutonsbefäl minst 335 och högst 360 dagar,
5. kompanibefäl samma tid som för plutonsbefäl samt ytterligare 90 dagar.

Värnpliktig, som uttagits för utbildning till någon av följande särskilda befattningar, skall fullgöra grundutbildning som omfattar för

1. apotekare minst 200 och högst 225 dagar,
2. läkare minst 200 och högst 225 dagar,
3. läkarassistent minst 230 och högst 255 dagar,
4. personalvårdsassistent minst 320 och högst 345 dagar,
5. tekniker vid armén och kustartilleriet minst 320 och högst 345 dagar,
5. tekniker, vid armén minst 320 och högst 345 dagar och vid kustartilleriet minst 380 och högst 405 dagar,

6. systemtekniker vid flygvapnet minst 340 och högst 365 dagar,

7. meteorolog minst 340 och högst 365 dagar.

Värnpliktig, som uttagits till bevaknings- eller depåtjänst, skall fullgöra grundutbildning som omfattar vid

1. armén minst 220 och högst 245 dagar,
2. flottan minst 285 och högst 310 dagar,
3. kustartilleriet minst 220 och högst 245 dagar,
3. kustartilleriet minst 285 och högst 310 dagar,
4. flygvapnet minst 310 och högst 335 dagar.

B. Värnpliktig skall fullgöra högst fem krigsförbandsövningar.

Krigsförbandsövning skall vid armén och marinen omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 21 eller, i befattning för menig på stamstridsfartyg vid flottan eller i särskilt kvalificerad befattning för menig, högst 25 dagar,
2. gruppbefäl högst 25 eller, i befattning för gruppbefäl på stamstridsfartyg vid flottan, högst 32 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 32 dagar.

Krigsförbandsövning skall vid flygvapnet omfatta för värnpliktig i befattning för

1. menig högst 15 dagar,
2. gruppbefäl högst 15 eller, i särskilt kvalificerad befattning för gruppbefäl, högst 22 dagar,
3. plutons- eller kompanibefäl högst 22 dagar.

För värnpliktig vid flottan i befattning för menig på sådant hjälpfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas att omfatta högst 25 dagar. För värnpliktig vid flottan i befattning som menig radiosignalist eller, på stamstridsfartyg, i annan kvalificerad befattning, liksom för värnpliktig i befattning för menig på sådant stamstridsfartyg som det krävs speciella åtgärder för att rusta får krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst 32 dagar.

För värnpliktig i befattning som kompanichef eller kompanikvartermästare eller i motsvarande befattning eller med uppgift som materielredogörare kan tiden för krigsförbandsövningen utsträckas till att omfatta högst två dagar utöver den tid den värnpliktige eljest skall tjänstgöra.

Tiden för en krigsförbandsövning får tagas i anspråk för en fackövning. En krigsförbandsövning för värnpliktig i befattning på stamstridsfartyg vid flottan får uppdelas i högst fyra delövningar.

C. Värnpliktig i befattning för plutons- eller kompanibefäl samt värnpliktig i särskilt kvalificerad befattning för menig eller gruppbefäl kan åläggas att fullgöra högst fem särskilda övningar.

Särskild övning skall omfatta högst elva dagar vid armén och marinen samt högst fyra dagar vid flygvapnet.

Värnpliktig, som vid förband skall fullgöra uppgift av särskild betydelse för genomförande av förbandets mobilisering eller som är krigsplacerad vid förband, vars mobilisering är avsedd att kunna genomföras på avsevärt kortare tid än som gäller för huvuddelen av försvarsmaktens förband, kan åläggas att fullgöra högst fem mobiliseringsövningar om sammanlagt högst åtta dagar.

Tiden för särskild övning får tagas i anspråk för särskild fackövning.

Vid flygvapnet får särskild övning uppdelas i två delövningar, om den värnpliktige medger det.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984. För värnpliktig, som har påbörjat grundutbildningen före lagens ikraftträdande, gäller äldre bestämmelser.

**Förslag i proposition 1983/84: 100 till
Lag om ändring i familjebidragslagen (1978: 520)**

Härigenom föreskrivs att 9 § familjebidragslagen (1978: 520) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Familjepenning beräknas för månad till högst 750 kronor för barn och till högst 1 500 kronor för annan person. Familjepenning för den som uppbär ersättning för vård som avses i 7 § 7 eller för den som har rätt till underhållsbidrag, som tjänstepliktig är skyldig att utge, får dock inte överstiga ersättningens eller bidragets belopp för månad.

Föreslagen lydelse

9 §¹

Familjepenning beräknas för månad till högst 780 kronor för barn och till högst 1 560 kronor för annan person. Familjepenning för den som uppbär ersättning för vård som avses i 7 § 7 eller för den som har rätt till underhållsbidrag, som tjänstepliktig är skyldig att utge, får dock inte överstiga ersättningens eller bidragets belopp för månad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1984.

¹ Senaste lydelse 1983: 329.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	1
FÖRSVARSDEPARTEMENTET M. M.	2
Utskottet	3
STRUKTURFÖRÄNDRINGAR OCH SAMORDNING	3
Föredragande statsrådet	3
Utskottet	4
BEVAKNINGEN AV TOTALFÖRSVARSOBJEKT	4
Bakgrund	4
Föredragande statsrådet	6
Motioner	6
Utskottet	6
VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1982/83	7
Utskottet	7
VERKSAMHETEN INOM DET MILITÄRA FÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1983/84	8
Utskottet	8
VISSA FRÅGOR RÖRANDE DET MILITÄRA FÖRSVARET M. M.	9
Föredragande statsrådet	9
Motioner	10
Utskottet	11
Det militära försvarets ekonomiska situation m. m.	11
Besparingar i fredsorganisationen	12
Utvecklingen av informationssystem	13
Värnpliktsutbildning m. m.	13
Frivilliga försvarsorganisationer	19
Hemställan	20
RIKTLINJER FÖR DET MILITÄRA FÖRSVARETS PROVNINGSVERKSAMHET	21
Bakgrund	21
Föredragande statsrådet	21
Motion	22
Utskottet	22
VÄRNPLIKTSFÖRMÅNER	24
Föredragande statsrådet	24
Motion	24
Utskottet	24
ANSLAGSFRÅGOR FÖR DET MILITÄRA FÖRSVARET	26
Utskottet	27
VERKSAMHETEN INOM CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1982/83	28
VERKSAMHETEN INOM CIVILFÖRSVARET UNDER BUDGETÅRET 1983/84	28
CIVILFÖRSVARETS FORTSATTA UTVECKLING	29
Föredragande statsrådet	29
Motioner	29
Utskottet	30
EKONOMISKA RESURSER FÖR CIVILFÖRSVARET	34
Utskottet	34
ANSLAGSFRÅGOR FÖR CIVILFÖRSVARET	36

Motioner	36
Utskottet	37
DET EKONOMISKA FÖRSVARETS FORTSATTITA UTVECKLING	38
Föredragande statsrådet	38
Motion	38
Utskottet	39
EKONOMISKA RESURSER FÖR DET EKONOMISKA FÖRSVARET	40
Utskottet	40
ANSLAGSFRÅGOR FÖR DET EKONOMISKA FÖRSVARET ...	41
Motioner	41
Utskottet	42
ÖVRIGT TOTALFÖRSVAR M. M.	43
Föredragande statsrådet	43
Utskottet	44
ANSLAGSFRÅGOR FÖR ÖVRIGT TOTALFÖRSVAR	44
Motion	44
Utskottet	45
ÖVRIGA ANSLAGSFRÅGOR	47
RESERVATIONER	
1 Bevakningen av totalförvarsobjekt (punkt 3) – särställningen för ABAB (m, c, fp)	48
2 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) – barnomsorgen i samband med utbildning inom försvaret (fp)	49
3 Värnpliktsförmåner (punkt 8) – överlåtelse av fri värnpliktsresa till anhörig (fp)	49
4 Civilförsvarets fortsatta utveckling (punkt 12) – skyddsrumbygandet (fp)	50
5 Anslagsfrågor för civilförsvaret (punkt 14) – anslaget Civilförsvaret: Skyddsrum (fp)	51
6 Anslagsfrågor för det ekonomiska försvaret (punkt 17) – omfördelning av vissa medel (m)	51
SÄRSKILDA YTTRANDEN	
1 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) – den värnpliktiges civila utbildning som grund för värnpliktsutbildningen (fp)	52
2 Vissa frågor rörande det militära försvaret m. m. (punkt 6) – försvarsinformationen till tjänstgörande värnpliktiga (m)	52
3 Anslagsfrågor för övrigt totalförsvaret (punkt 19) – personalförstärkningar vid civilbefälhavarkanslierna (m, c, fp)	54
BILAGOR	55

